

"Dumneata știi ce se întâmplă la Capșa ?"
Politică, icre negre șimemorii politice

Printre documentele interesante, privitoare la istoria *CASEI CAPȘA*, mi-a atras atenția unul, datând din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, despre care se știe că a circulat în mod discret în saloanele acestei celebre locații bucureștene, fiind adresat Mareșalului Antonescu de Dinu Brătianu.

14 Noembrie 1942.

Domnule Mareșal,

Am primit răspunsul Du în 125 pagini la scrisoarea mea de o pagină și jumătate din 24 Sept 1942.

În timpul guvernării tatălui meu Ion C Brătianu, întemeietorul României moderne, apoi a fratelui meu, Ionel Brătianu, întregitorul ei, persoane geloase pe opera lor și zicere ca "Războiul" apoi ca "Dreptatea" lui Fleve și "Adevărul" au căutat să înșele opinia publică susținând că acești oameni de stat, cari n'au găsit cu cale să le răspundă - se ocupau nu de interesele țării ci de ale lor particulare.

Astăzi Du procedezi la fel: feț de partidul meu, de familia mea și de mine, făcându-mi cinstea să declareți că sunt principalul răspunzător de trecutul țării în timp de 40-50 ani și de "catastrofe morale și politică a țării". Dacă nu m'ați adus la bară justiției, a fost din cauza mărinimiei Dvs.

Urmând exemplul predecesorilor mei nu voi răspunde atacurilor dvs pentru că nu este de demnitatea mea să răspund la niște acușări cari nu au nici un temei și pentru că ele nu mă ating de vreme ce am conștiința că mi-am făcut datoria, contribuind și eu la ceea ce consider ca o operă utilă Țării noastre.

Dealminteri, în împrejurările grave prin care trece România, orice discuție asupra meritelor noastre respective nu are rost.

Ceea ce mă preocupă este ceea ce trebuie să faceți ca Du care ați luat în mână toate puterile Statului Român, să preveniți pericolul ce ne așteaptă la sfârșitul războiului în care ne-ați angajat.

Numai din această preocupare v'am scris mai multe scrisori la care ați răspuns prin scrisori calomnioase în contra mea.

În tot trecutul istoriei noastre naționale, personalitățile politice ale României și-au dat mâna ca să domine evenimentele grave ce o amenințau. Conducătorii nuneu pe adversarii lor politici în cunoștință cu acțiunea ce vor lua și primeau fără supărare sfaturile pe care persoane cari aveau aceleași idealuri cu dâșii le sugerau.

Denceea urmând aceste exemple, colaborez astăzi cu dl. Maniu.

Ce Președinte al Partidului Național Liberal, care în prima linie a lucrat la emanciparea României de sub influența străină, la organizarea și consolidarea statului român și la întregirea țării și ca șef al familiei Brătianu mă cred dator să nu mă desinteresez de soarta ei și oricare ar fi supărarea ce vă cauzează să-mi faceți datoria și să vă scriu ceea ce cred că trebuie să faceți pentru salvarea patriei azi în pericol.

În scrisoarea Dvs spuneți că țara ve judeca între Du și mine.

Desigur că istoria desbrăcată de resentimentele personale și de porniri trecătoare, cum a stabilit opera partidului național liberal sub președenția lui Ion C Brătianu și Ionel Brătianu în trecut, va stabili și pentru vremurile actuale în mod obiectiv rolul regimelor cari s'au succedat la cârma țării. Nu declarațiile interesate vor putea schimba realitatea faptelor, pomul se recunoaște la fructele ce produce, nu la florile sale cari pot fi seci.

Du ați așigat în toată țara enorme pencarte ca programul pe care vă angajați să-l realizați "nici o brazdă românească nu se uită" cari azi au dispărut spre marea turburare a sufletelor.

Așteptând realizarea lui, țin să vă declar că oricare sunt greselile ce se fac, dacă veți reuși să reintregiți țara, s'o emancipați de influențele străine și să restabiliți situația ei economică din trecut, voi fi cel dintâi care vă va felicita de opera realizată.

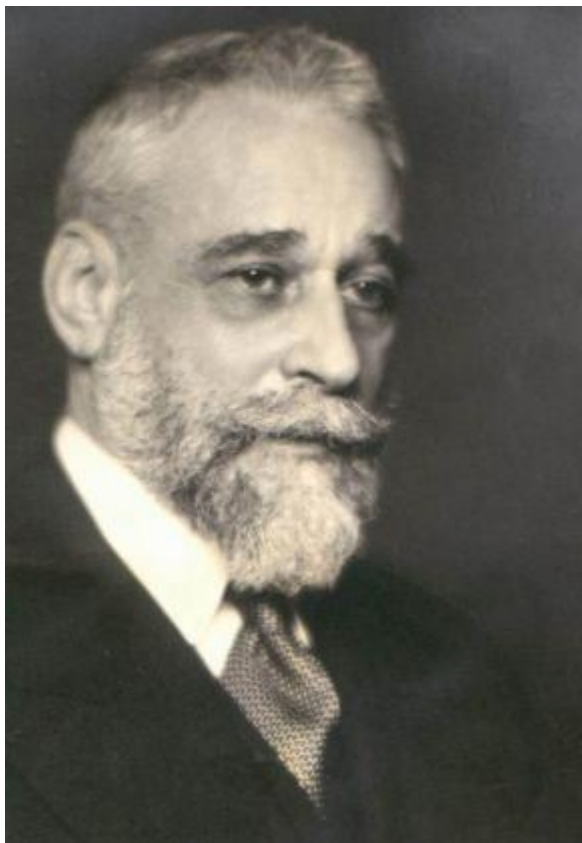
Propunerea Du de a vă lua locul la cârma Statului, când sub ocupație străină se declară că "România este Mareșalului Antonescu" este desigur o glumă din partea Du.

Primiți vă rog Domnule Mareșal asigurarea simțimentelor mele de înaltă considerație.

s. s. C. I. C. Brătianu.

Documentul este redactat cu ortografia specifică epocii, dar nu poartă semnătura autorului. Această ciudățenie merită a fi explicată.

Cercetând mai cu atenție acest act cu valoare istorică, am căutat să deslușesc de ce C.I.C. Brătianu nu și-a pus iscălitura pe documentul în cauză, dar, mai ales, să aflu unde în ce împrejurări s-a născut acest act.

Constantin I.C. Brătianu (1866 – 1950)

În acest context am găsit necesar să abordez subiectul ”*Memoriilor adresate conducătorului statului*” de către liderii partidelor istorice, în anii celui de al Doilea Război Mondial.

Pentru început, dintre sursele documentare consultate, care mi-au oferit elucidarea acestor necunoscute, menționez declarațiile date de Eugen Cristescu în fața președintelui completului de judecată în cadrul procesului Mareșalului Ion Antonescu.

Eugen Cristescu (1895 – 1950)

La una dintre întrebările completului de judecată, fostul șef al SSI a declarat că a avut întrevederi repetate cu lideri politici marcanți ai partidelor Liberal și Național Țărănesc, în special cu Gh. Brătianu și Iuliu Maniu. Iată ce declară el în fața instanței:

”Întâlnirile cele mai multe le-am avut cu domnul Iuliu Maniu. Acesta a apelat de mai multe ori la mine, pentru eliberarea din lagăr a câtorva dintre prietenii săi politici, și anume: Ilie Lazăr, care stătea la Capșa și, printre sandvișurile cu icre negre și pahare de vermut, discuta politică în gura mare și împărțea scrisorile domnului Maniu și Dinu Brătianu, în fișuici, pe Calea Victoriei.

De acest lucru au aflat și germanii, cărora noi le spuneam, mereu, că democrația românească nu face nici o acțiune, discută și vorbește.

Poate să vorbească, fiindcă numai atunci când face ceva serios domnul Mareșal va lua măsuri.

Spuneam întodeauna așa,iar Killinger îmi răspundea:"Dumneata știi ce se întâmplă la Capșa ?"

Atunci domnul Mareșal mi-a ordonat: "fă o adresă la Ministerul de Interne, si acești domni să se ducă în lagărul de la Târgul Jiu."

Au mai fost trimiși pentru un asemenea incident și domnii Zaharia Boilă și Emil Lobonțiu.Domni de felul acesta au fost trimiși în lagăr, însă foarte puțini. Dacă ar fi să întocmim o listă, așa-zișii lor democrați români, nu știu dacă vom găsi un mort în toată această perioadă.

Și la Târgul Jiu, aceștia nu au dus-o rău. Vă rog să vă interesați și veți afla acest lucru.

Pentru toți acești domni, domnul Maniu apela la mine, ca să intervin pe lângă domnul Mareșal, să-i elibereze înainte de termen."

Așadar, documentul de mai sus este o hârtie citită și comentată în saloanele Capșei, o "fițuică" răspândită pe Calea Victoriei, dezvăluind conținutul memoriilor transmise de C.I.C. Brătianu, de I. Maniu sau semnate împreună și adresate lui I. Antonescu.

Casa Capșa

După cum se cunoaște, reprezentanții de frunte ai Partidului Național Liberal, precum și cei ai Partidului Național Țărănesc, obișnuiau să se întâlnească în cele două separeuri din interiorul Casei Capșa, mai ales în perioada în care

activitatea partidele politice din România fusese interzisă de către Regele Carol al II-lea,¹.

Trebuie reamintit un fapt arhicunoscut: Casa Capșa era un centru al ”dizidenței de salon”,² începând din vremea regelui Carol I, dar mai ales în perioada celui de al Doilea Război Mondial³.

În anul 1947, în cursul unei anchete a organelor de cercetare penală, Corneliu Coposu, secretarul personal al liderului PNȚ, relatează pe larg despre prezența lui Iuliu Maniu la CAPȘA: ” *Dsa, cât locuia în str. Sfinților⁴ nu mânca decât foarte rar acasă, obișnuind să ia masa la Capșa sau la Athenee Pallace.... Când mânca la restaurant, Dl. Maniu era de obicei în societate de prieteni politici – necăsătoriți, care luau masa în oraș, - sau veniți din provincie. Cu aceste prilejuri se angajau unei discuții politice trecătoare, la care uneori, sesizat, intervenea și d. Maniu. În mod obișnuit, Dsa însă spunea, mai ales când era asaltat de întrebări, că pentru Dsa masa este o recreație și nu agreează în timpul ei discuțiuni politice, - mai cu seamă când trebuie să vorbească, în loc să asculte. Se întâmpla ca d. Maniu să nu aibă cu cine pleca la masă și mă ruga să-l însoțesc, iar dacă nu găsea prietenii Dsale acolo, spre a nu sta singur până la sosirea acestora, mă reținea și pe mine (care luam masă acasă), la masă, ca invitatul Dsale. La aceste mese, în mod obișnuit, luau parte dnii: Aurel Leucuția, Zaharia Boilă, Liviu Venetu-Gatterburg, uneori Dr. Romul Pop, av. Mihai Răutu, precum și acei fruntași P.N.Ț. care erau veniți din provincie. La*

¹ La data de 10.02.1938, Regele Carol al II-lea demite guvernul Goga-Cuza și instaurează un regim de autoritate personală, numind în fruntea noului cabinet pe Patriarhul Miron Cristea. La 20.02.1938, a fost decretată o nouă Constituție, concepută de juristul Istrate Micescu, document care pune capăt sistemului pluripartit, a regimului parlamentar, instituind în schimb regimul dictaturii regale. De menționat că acest act politic a fost aprobat de electorat printr-un plebiscit, textul constituțional fiind votat într-o proporție covârșitoare.

² Despre discuțiile politice din saloanele Casei Capșa amintește și omul politic țărănist, Ioan Hudiță (*Jurnal Politic*, 1 ianuarie – 25 aprilie 1946, Ediție îngrijită de Acad. Dan Berindei, București, Editura Semne, 2013)

³ Istoria Casei Capșa reține câteva momente în care acest local era cât pe ce să fie închis, fiindcă discuțiile și mașinațiunile puse la cale aici exasperau și deranjau la cel mai înalt nivel. Odinioară, un prefect de poliție propunea suveranului Carol I închiderea acestui local, considerat ”capul tuturor răutăților”. Mai târziu, nimeni altul decât Gheorghe Tatarescu, liberal sadea, insista să se interzică întâlnirile politice de la CAPȘA, pe vremea când era subsecretar de stat la Interne(1923 – 1928), dar mai ales în vremea când conducea guvernul (1934 – 1937).

⁴ Str. Sfinților, nr. 10 . De aici s-a mutat într-un alt cartier al Bucureștilor, când a constatat că în același bloc se afla și Ion Gheorghe Maurere, pe atunci procuror, care avea permanent, la intrarea în imobil, un agent de pază.

aceste mese se discutau uneori evenimente politicesau amintiri politice mai mult sau mai puțin îndepărtate.”⁵.

p. 5361 vol. 6 198 128

FOAIA PERSONALĂ

Intocmită de Oficiul *Pol. Tech. a. Dir. J. rali a Sig. Statului*

Numele și Prenumele: *Coposu Corneliiu*

Cu porecla

Nume fals:

Semnătura infractorului: *C. Coposu* *11.2.08*

Felul infracțiunii: *Ziarist*

Ocupațiunea:

Vârsta: *34 ani*

Anul nașterii, comuna, județul, țara: *1914 Lălaș - Bobota*

Ultimul domiciliu: comuna, județul, țara: *București, Sos. Jilava Nr. 72*

Domiciliu anterior:

Naționalitatea: *Rom.*

Cetățenia: *Rom.*

Religiunea: *Rom. - mit*

Starea civilă: *Căsătorit*

Tată: *Valentin +*

Mamă: *Iordis*

Sot (ie): *Arlette*

Copii:

Rude:

EXPUNEREA REZUMATIVĂ A INFRACTIUNII:

Fotografiat de *Serv. Pol. Tech*

A fost

Cliseul Nr. *4204*

Dactiloscopia de *Dna Michiru*

Studii: *Fac. de Drept*

Limba ce posedă: *franceza, maghiara*

Situația militară: *Sold. Reg. 33. Art. reform.*

Specialitatea ca infractor:

Formula dactiloscopică:

Fișa lui Corneliiu Coposu întocmită de Direcția Generală a Siguranței Statului

⁵ ACNSAS, Fond Penal, dos. P 16.829, vol. 6, f. 249-250

După cum se observă, în declarațiile date, Corneliu Coposu îl apără cu delicatețe pe Iuliu Maniu, spunând că, la Capșa, liderul PNT, pentru care *”masa este o recreație și nu agreează în timpul ei discuții politice”*, făcea un simplu act de gurmanderie, sau de rememorare nostalgică a *”unor amintiri politice mai mult sau mai puțin îndepărtate.”*

Totuși, în timpul dictaturii Mareșalului Ion Antonescu, fruntașii politici Ilie Lazăr, Zaharia Boilă și Emil Lobonțiu au avut nefericita ocazie de a gusta un alt Menu, ce e drept, doar temporar, la Târgu – Jiu, ca urmare, mai ales, a comentariilor politice de la Capșa, despre care auziseră și germanii câte ceva.

Despre conținutul memoriilor trimise lui Ion Antonescu și fața nevăzută a acțiunilor politice.

Susținătorii și apărătorii poziției partidelor Liberal și Național – Țărănesc, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în ceea ce privește raporturile liderilor lor cu mareșalul Antonescu, aduc drept argumente textele acestor memorii întocmite de conducători opoziției, din care ar rezulta, spun ei, atitudinea patriotică, corectă din punct de vedere politic, care justifică exonerarea de orice răspundere istorică față de situația României, înainte, în timpul și, mai ales, după cel de al Doilea Război Mondial, mai ales după lovitura de stat de la 23 august 1944.

O anumită parte a istoriografiei contemporane, subliniind rolul și importanța *”demersurilor epistolare”* ale lui Brătianu și Maniu, care conțin viziunea acestor lideri privind politica României și mai ales proiectele lor în perspectivă postbelică, afirmă în mod categoric că reprezentanții partidelor istorice din România au fost singurii politicieni lucizi care au acționat în

apărarea intereselor legitime ale României. Totuși, aceștia ignoră voit acțiunile și mai ales proiectele unei instituții de care mulți abia au auzit: *"Biroul Păcii"* (un proiect instituțional original a cărui activitate a demarat concret la 16 iunie 1942).

Mareșalul Ion Antonescu (1882 – 1946)

Rolul acestui organism, creat de către putere, era acela de a oferi o replică concretă, consistentă și serioasă la punctele de vedere ale liderilor de opoziție, dar mai ales de apărare a drepturilor și intereselor României, precum și de susținere a revendicărilor sale, în perspectiva pregătirii viitoarei Conferințe de pace, postbelică. Din acest organism au făcut parte reputați istorici, geografi, etnologi, statisticieni și geopoliticieni, ale căror lucrări științifice au constituit dovezi ale drepturilor noastre legitime privind spațiul și istoria românească.

Memoriile pe care le vom evoca în continuare, în ciuda aparenței unor analize profunde, sunt pur declamative, cu iz retoric, urmărind un efect emoțional asupra opiniei publice. În realitate, liderii istorici nu și-au asumat în nici un fel responsabilitatea unei opoziții pragmatice, a unei alternative hotărâte

la politica Mareșalului Antonescu, cu atât mai mult cu cât acesta le-a oferit ocazia de a prelua destinele țării.

Abia când soarta războiului dus de Germania și aliații ei devenea previzibilă pentru orice observator atent al evenimentelor și mirajul victoriei dispărea în neant, poziția acestor lideri a început să devină mai vehementă, activitatea lor mai combativă. Opoziția lupta să doboare dictatura pe toate fronturile (inclusiv în saloanele Casei Capșa), evident *”cu voie de la stăpânire”*, o stăpânire care era convinsă că *”democrația românească nu face nici o acțiune, doar discută și vorbește.”*

Memoriile acestor fruntași politici sunt o realitate incontestabilă, pot și trebuie să fie analizate astăzi cu imparțialitate, însă rămâne de discutat dacă acestea reprezintă cu fidelitate punctul de vedere sincer al autorilor acestora. La prima vedere, aceste documente par a fi un *cec în alb*, pentru exonerarea de orice răspundere istorică, în situația în care mersul războiului ar fi luat o turnură contrară poziției susținute de Mareșalul Antonescu.

Din motive de probitate științifică, suntem obligați să analizăm nu numai conținutul formal al acestor declarații politice, ci, mai ales, să le confruntăm cu realități ce țin de conjunctura politică a acelei perioade și, cu prioritate, să cunoaștem și opinia neutră, lipsită de partizanat politic, a unora dintre cei care supravegheau și cunoșteau în amănunt tribulațiile liderilor partidelor istorice, chiar în acele zile încordate ale războiului: serviciile de informații.

După 1989, când arhivele istorice ale serviciilor de informații ale statului român au devenit accesibile, iar documentele secrete au putut fi cercetate, avem o mare surpriză: întreaga activitate a liderilor politici ai vremii era sub controlul total al serviciilor de informații, demersurile și contactele lor (întâlniri, discuții, planuri etc) erau devoalate de sursele foarte apropiate liderilor acestor partide, care relatau cu lux de amănunte tot ceea ce se petrecea în spatele ușilor închise, lăsând la o parte orice fel de scrupul de fidelitate.

În aceste condiții, opinăm că luările de poziție consemnate de Maniu și Dinu Brătianu în aceste documente, semnate separat sau împreună, erau doar un acot pentru un viitor postbelic, pe când opiniile și acțiunile lor din spatele ușilor închise erau cu totul altele.

De aceea, vom pune pe masă ideile prezentate de liderii istorici în aceste memorii, comparându-le cu rapoartele trimise SSI-ului de sursele infiltrate în rândul conducerii acestor partide.

Constatăm că există o evidentă neconcordanță între afirmațiile cuprinse în memoriile adresate Conducătorului Statului și acțiunile, opiniile, atitudinea neoficială a acestor lideri.

Lăsăm pe cititor să își facă singur o părere despre cinismul și minciuna care au guvernat politica acestor fruntași politici, a căror nesăbuită atitudine a condus la dezastrul statului român în momente cruciale ale existenței sale.

Așadar, bazat exclusiv pe documente de arhivă⁶, înfățișăm în acest studiu o fațetă necunoscută a adevărul istoric. Înainte de toate, dorim să subliniem o primă constatare. Aici, în adevărul ascuns de arhivele istorice, găsim explicația la întrebarea de ce ofițerii serviciilor de informații români au fost decimați în perioada 1944 –1946. Răspunsul este simplu: aceștia știau cu exactitate ce se află în spatele discursurilor sforăitoare ale liderilor forțelor politice angrenate în confruntarea pentru putere (legionari, comuniști, partide istorice, personalități neutre sau reprezentanți ai unor organizații ale minorităților naționale). Ei erau martorii tăcuți ai acestor mașinațiuni și coterii menite să asigure supraviețuirea personajelor politice, în perspectiva terminării războiului. De plătit au plătit-o numai conducătorul statului, colaboratorii săi apropiați⁷ și, evident, cadrele SSI -ului.

⁶ „Documente SSI despre viața politică din România 6 septembrie 1940 – 23 august 1944 ”, Editura INST, București, 2005”

⁷ Astfel, deși Eugen Cristescu reusise să se ascundă, imediat după 23 august 1944, se pare că însuși Iuliu Maniu a fost acela care, primind prin Ion Mihalache cererea de ajutor din partea directorului SSI, l-a abandonat, lăsându-l să fie capturat de noile autorități, recent instalate la putere.

Pentru început, vom insista asupra poziției fruntașului liberal C.I.C. Brătianu (Dinu), așa cum rezultă din aceste memorii, confruntând-o cu rapoartele serviciilor de informații din perioada regimului Antonescu.

Acesta s-a născut în anul 1866, la Florica, moșie aflată lângă Pitești, ca al doilea fiu al marelui om politic Ion C. Brătianu.

Inginer de profesie, cu temeinice studii la București și Paris, a avut o îndelungată carieră politică (fiind ales membru al legislativului, între 1910-1938), din anul 1934 fiind ales liderul PNL.

Luând parte la lovitura de stat care a condus la înlăturarea de la putere a Mareșalului Ion Antonescu, primește drept răsplată pentru jertfa patriotică (asemenea lui Iuliu Maniu) poziții înalte în guvernele de după 1944: în guvernul Sănătescu a fost desemnat ministru secretar de stat (23 august 1944 - 4 noiembrie 1944) și ministru al Producției de Război (4 noiembrie 1944 - 6 decembrie 1944). În guvernul Rădescu a ocupat același post (6 decembrie 1944 - 28 februarie 1945).

Comuniștii însă nu au uitat ce s-a întâmplat în România antebelică și nu l-au iertat, după ce au acaparat puterea, obligându-l la domiciliu forțat iar în noaptea de 5/6 mai 1950 l-au arestat⁸, deși avea 84 de ani, împreună cu întreaga elită politică a României, trimițându-l la închisoarea Sighet, unde a și murit, la scurt timp, în condiții neelucidate complet.

Imediat după abdicarea și fuga din țară a regelui Carol al II-lea, Dinu Brătianu începe șirul memoriilor adresate lui Ion Antonescu, la 21 Sept. 1940, printr-o scrisoare în care prezintă acțiunea și poziția PNL.

Bătrânul lider subliniază că „*Un regim politic care se reazămă pe concursul tuturor celor care lucrează în opinia publică cu același scop ca și dânsul, în loc să fie susținut de un singur partid politic, este desigur mai tare și mai stăpân pe acțiunea sa de refacere a țării*”.

⁸ „Noaptea Demnitarilor”.

Prin aceste aluzii, Dinu Brătianu reproșează alianța lui Antonescu cu mișcarea legionară (*"un singur partid politic"*) ideal fiind ca regimul să se reazeme pe concursul tuturor *celor care lucrează în același scop cu puterea*, în acțiunea de refacere a țării.⁹

În aceeași perioadă, Direcția Siguranței Statului analizează opinia lui Dinu Brătianu referitoare la durata regimului legionar proaspăt adus la putere în toamna anului 1940¹⁰ : *În cursul zilei de 18 septembrie a.c., dl Dinu Brătianu a fost vizitat de mai mulți partizani, printre care: Mircea Djuvara, Vasile Sassu și Alexandru Alimănișteanu. În rândurile fruntașilor liberali se afirmă că dl Dinu Brătianu a făcut, cu această ocazie, unele declarații referitoare la actualul regim. După ce și-a manifestat credința că dl general Ion Antonescu era singurul om indicat la conducerea țării, în actualele împrejurări.(s.n.) a afirmat că guvernanarea legionară va fi de scurtă durată, motivând această convingere a sa pe faptul că „Mișcarea legionară a luat puterea înainte de a fi pregătită temeinic pentru guvernare”. În încheiere, dl Dinu Brătianu a dat sfaturi partizanilor săi de a nu se manifesta, deocamdată, împotriva actelor guvernului (s.n.) trecând însă, imediat, la reorganizarea cadrelor, pentru ca Partidul Liberal să fie pregătit în ipoteza că îi va veni mai târziu misiunea de a forma guvernul¹¹.*

Așadar, inițial fruntașul liberal sfătuia pe partizanii săi să nu combată pe Antonescu, dar să fie gata, la momentul potrivit, să preia puterea.

Trei zile mai târziu, la 24 septembrie 1940, Iuliu Maniu adresează, la rândul său, o scrisoare conducătorului statului, prin care solicită acordul privind organizarea unei ample manifestații de protest față de situația din Transilvania.

⁹ Evident, este vorba de forțele politice aparținând fostelor partide istorice: PNL, PNȚ etc.

¹⁰

¹¹ ASRI, fond „d”, dosar nr. 1927, f. 59.

Iuliu Maniu (1873 – 1953)

Ion Antonescu nu acceptă această cerere, subliniind, printre motive, următoarele: 1) întrunirea de masă „ar putea să zdruncine seninătatea mândră a demersurilor pe care le-a întreprins guvernul și să lase să se creadă pe de o parte că nu avem încredere deplină în aceia la care ne-am adresat, iar pe de altă parte că n-am avea întreaga siguranță a drepturilor noastre sau că o parte a cugetelor românești se ridică protestatară în contra gravelor împrejurări din Ardeal”; 2) mitingul „ar putea să deschidă drumul unor manifestări publice pe care m-am luptat cu toată puterea, cu întreaga mea onestitate și cu tot patriotismul, să le împiedic, pentru a asigura liniștea și ordinea”.

România fiind în plin război, conducătorii partidelor istorice se vor afla permanent în atenția organelor de siguranță ale statului. Iată o notă din epocă: 1940 octombrie 18. Notă – din sursă serioasă – a Direcției Siguranței privind consfătuirea fruntașilor liberali, organizată la domiciliul lui Dinu Brătianu. În seara zilei de 16 octombrie a.c. a avut loc, la domiciliul dlui Dinu Brătianu din Bulevardul Regele Alexandru nr. 16, un ceai, la care au fost invitate

personalitățile reprezentative ale Partidului Național-Liberal. Au participat peste 50 de persoane, printre care: dr. Constantin Angelescu, prof. Ion Nistor, Tancred Constantinescu. Gheorghe Brătianu, Bebe Brătianu, G. Slama, I. Purcăreanu, V. Vâlsănescu, Atta Constantinescu. Dr. I. Constantinescu, V. Sassu, prof. Djuvara, prof. Dorel Dumitrescu, Al. Donescu, Tomaziu, V. Român, C. Toma, Cipăianu, Constantinescu-Bordeni și alții.

Dinu Brătianu, luând cuvântul, a arătat că Partidul Național-Liberal și - a menținut poziția în vremurile din urmă într-o aprigă rezistență față de regimul fostului Rege Carol al II-lea și al sfetnicilor săi, care au dus țara la dezastru. A dat lămuriri asupra atitudinii adoptată de Domnia sa cu ocazia Consiliilor de Coroană, premergătoare conferinței de la Viena, conchizând că „Partidul Liberal nu poate fi făcut răspunzător de dezastrul României”.

*A recomandat apoi păstrarea unei strânse legături cu cadrele partidului și neadoptarea nici unei atitudini ostile actualului regim(s.n.), rămânând ca „în cazul când va fi nevoie, conducerea partidului să o facă pe calea memoriilor adresate Conducătorului statului”(s.n.). Referindu-se la colaborarea cu Partidul Național-Țărănesc, dl Dinu Brătianu, a precizat că ea se menține în aceleași condiții. Au luat apoi cuvântul dnii: dr. C. Angelescu, dr. Costinescu și Gheorghe Brătianu, care au dat asigurări dlui Dinu Brătianu de tot devotamentul membrilor organizațiilor liberale, care vor ști să rămână soldați disciplinați ai partidului, servind astfel interesele națiunii. La ora 20,30 consfătuirea a luat sfârșit.*¹²

Așadar, non-combatul și tactica ”memoriilor de cafea” au fost cele două jaloane ale politicii PNL, încă de la venirea la putere a regimului de mână forte a generalului Ion Antonescu.

Desigur, liberalii aveau și varianta revenirii la putere, după o anumită perioadă, motiv pentru care preconizau refacerea structurii de partid și a

¹² ASRI, fond „d”, dosar nr. 1927, f. 72-73.

doctrinei liberale, așa cum reiese și din nota informativă de mai jos, datată 7 noiembrie 1940:

”Notă – din sursă serioasă – a Direcției Siguranței privind intențiile fruntașilor liberali de a reorganiza partidul pe baza unor noi principii.

Conducerea Partidului Liberal a desemnat o comisie, formată din domnii: Gheorghe Brătianu, Djuvara, Alimănișteanu, Tancred Constantinescu, Emil Otulescu, C. Dimitriu, C. Toma, I. Lepedatu, Bebe Brătianu și Atta Constantinescu, cu misiunea de a redacta programul de reconstituire a partidului, doctrina și principiile politice de guvernare.”¹³

Mai mult, C.I.C. Brătianu semnează, alături de Iuliu Maniu, o scrisoare adresată generalului Ion Antonescu ¹⁴, în care îi reproșează atitudinea părtinitoare față de comunitatea germană din România (în raport cu interdicția pentru partidele politice românești n. A.) căreia i s-a permis să se organizeze din punct de vedere politic: *„Principiul de stat totalitar, pe care – după noi, gresit l-a acceptat regimul de azi ca metodă de guvernământ – și care nu a împiedicat guvernul să admită poporului german din țară personalitatea juridică și, în consecință, gruparea lui în autonomia națională pentru manifestarea voinței sale, nu va putea împiedica recunoașterea unui lucru cu mult mai redus pentru însuși poporul românesc: gruparea lui în conformitate cu convingerile sale politice”.*

Trei zile mai târziu, la data de 25 noiembrie 1940, Constantin I. C. Brătianu și Iuliu Maniu trimit o scrisoare generalului Ion Antonescu, referitoare la noua orientare a politicii externe românești, față de Germania, în care formulează întrebarea: *„pentru cine și pentru ce ați iscălit pactul ?”*, având în vedere că *„aceste înțelegeri exclud desigur o acțiune în contra Rusiei, și mai cu seamă după înțelegerea de la Berlin dintre dnii Molotov și Ribbentrop”.*

¹³ ASRI, fond „d”, dosar nr. 1927, f. 79.

¹⁴ Datată 22 noiembrie 1940

În legătură cu asasinatele legionare de la sfârșitul lunii noiembrie 1940¹⁵, serviciile ce urmăreau activitatea partidelor istorice semnalau următoarele:

” 29 noiembrie. Notă, din „sursă serioasă”, privind atitudinea partidelor istorice față de asasinarea lui Virgil Madgearu.

Atitudinea grupărilor politice:

Național-țărăniștii

În cercurile național-țărăniște, discutându-se uciderea lui Virgil Madgearu, se apreciază în unanimitate că nimic nu putea să îndreptățească acest fapt, întrucât fostul ministru de finanțe era unul din adversarii cei mai hotărâți ai trecutului regim, iar în martie 1940 i s-a dat domiciliu forțat pe motivul că păstrează legături cu legionarii, printre care și cu dr. Dorin Haznaș.

Aceleași cercuri mai relevă că, după 6 septembrie [1940], Virgil Madgearu nu a întreprins nici o acțiune contra ordinii constituite în Stat, fiind unul care susținea că Partidul Național-Țărănesc nu trebuie să ducă nici o acțiune care ar putea să fie socotită drept un act de opoziție față de actualul regim. În cercurile apropiate lui Iuliu Maniu se discuta, în cursul serii de 28 noiembrie a.c., că acesta nu este hotărât să întreprindă nici o acțiune violentă împotriva actualului regim și că, întrucât socotește momentul de față ca fiind tragic, trebuie ca oamenii politici de răspundere să-și păstreze calmul necesar, pentru că interesele națiunii cer acestora să nu colaboreze la opera de anarhizare a țării. Intimilor săi, Iuliu Maniu le-a declarat că este ferm convins că cei vinovați își vor primi în întregime pedeapsa, iar că în ce privește fixarea definitivă a atitudinii Partidului Național-Țărănesc nu se va lua o hotărâre precisă, decât după înmormântarea lui Virgil Madgearu. În cursul după-amiezii de 28 noiembrie a.c., cercurile superioare național- țărăniște susțineau necesitatea ca Iuliu Maniu să trimită o telegramă generalului Ion Antonescu, Conducătorul Statului, prin care să protesteze contra uciderii lui Virgil Madgearu.

¹⁵ 26/27 noiembrie 1940

Liberalii

În cercurile apropiate lui Dinu Brătianu se afirmă că, printr-un memoriu amănunțit, care va fi înaintat generalului Antonescu, conducerea grupării liberale și a celei național-țărăniste vor face o largă expunere asupra concluziilor ce se pot trage din ultimele evenimente. Apropiatii lui Dinu Brătianu discută că o consecință imediată a celor întâmplare în zilele de 26/27 noiembrie a.c. va fi o întărire a colaborării dintre gruparea național-țărănistă și cea liberală.”¹⁶

Drept urmare, la data de 5 noiembrie 1940, liderul liberal C.I.C. Brătianu înaintează o scrisoare generalului Ion Antonescu, prin care își manifestă atitudinea față de asasinatelor comise de legionari, sugerând următoarele : *„Generalul Antonescu, care a luat o mare răspundere în fața țării și a istoriei, nu-si va putea îndeplini misiunea decât punând capăt anarhiei care amenință chiar existența României independente”.*

În sfârșit, la data de 18 decembrie 1940, același C. I. C. Brătianu redactează o scrisoare prezentată generalului Ion Antonescu, în care atrage atenția privind riscurile ce decurg din dezvoltarea relațiilor cu Germania, în special pericolul subordonării economice a țării noastre față de aliatul său nazist, accentuând ideea că *„În situația de astăzi, înțeleg să se concilieze interesele României cu ale Germaniei, dar nu să le sacrificăm”.*

Așa cum se observă din aceste memorii, liderii PNL și PNȚ s-au erijat în sfătuitori dezinteresați ai generalului Antonescu, în consilieri neoficiali, tonul memoriilor nefiind decât vag critic, mai degrabă paternalist decât vehement și, nicidecum, consecvent antidictatorial. Să nu uităm că generalul Ion Antonescu a contribuit la salvarea vieții acestor lideri ai partidelor istorice, atât în zilele *”răzbunării legionare”* de la sfârșitul lunii noiembrie 1940, când a fost de acord ca locuințele acestora să fie păzite de grupe de soldați înarmați, cât și în tulburele zile ale rebeliunii cămășilor verzi din ianuarie, anul următor.

¹⁶ ANIC, Fond DGP, dosar 9/1940, f. 81-82.

În acest sens trebuie înțeles conținutul memoriului adresat de C. I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu¹⁷, privind modul în care trebuie guvernată țara, după lichidarea puciului legionar: ” *Nu trebuie să micșorați autoritatea incontestabilă ce ați obținut mai cu seamă în ultimul timp. Nu reînviați un partid care a devenit odios în țară și să reîncepeți o experiență care ar putea fi fatală*”.

Șeful Partidului Național Liberal, luând în serios rolul de consilier de politică externă a conducătorului statului, îl sfătuiește pe generalul Ion Antonescu să aibă o atitudine flexibilă, duplicitară, în politica externă¹⁸: ”*nu trebuie, oricare ar fi fǎgăduielile ce ni s-ar face, să ne angajăm în operațiuni militare care ar slăbi țara noastră*”. În finalul memoriului, bătrânul politician opinează: „*Nu putem face politică de aventură și nu trebuie să tablăm pe o singură ipoteză. Rezultatul războiului este cel puțin îndoios. România a putut să-si mențină existența tocmai printr-un joc de basculă între marile puteri. Ea trebuie pe cât posibil să nu se angajeze prea mult pentru a-și menaja viitorul*”.

Ion Antonescu a citit cu atenție și a analizat, cu siguranță, aceste puncte de vedere, exprimate în memoriile din 18 decembrie 1940, 14 și 21 februarie 1941, cărora le răspunde în mod amplu¹⁹, oferind justificări atât unor chestiuni de politică internă și externă, cât și unor aspecte economice.

Esențiale rămân însă invitațiile pe care conducătorul le adresează acestor lideri politici, somându-i să se implice concret în salvarea țării: „*am făcut tot ce omeneste a fost posibil ca să sǎlvez România și pe plan politic și pe plan economic*”; „*Dacă vedeți Dumneavoastră sau altcineva o altă soluție, practică, imediată și sigură și în această privință, sunt gata să o accept*”; „*Dacă însă credeți, atât Dumneavoastră cât și dl Maniu, că puteți face mai mult, luați-vă, vă rog, răspunderile. Sunt gata să vi le trec*”.

¹⁷ 2 februarie 1941

¹⁸ Memoriul din 21 februarie 1941m, adresat de C. I. C. Brătianu generalului Ion Antonescu.

¹⁹ martie 1941

C.I.C. Brătianu evită să răspundă concret invitației de asumare a responsabilităților și , prin scrisoarea adresată șefului statului ²⁰, cu referire la războiul din Iugoslavia, acesta afirmă că „*Singurul război admisibil pentru România ar fi acela pentru reluarea teritoriului pierdut*”. Or, așa cum bine se știe, tocmai pentru această decizie de participare la conflictul declanșat de Germania, în vederea reluării teritoriului pierdut, mareșalul Ion Antonescu a fost declarat criminal de război, judecat și executat, în timp ce liberalul C.I.C. Brătianu, precum și Iuliu Maniu, sunt considerați în prezent eroi și martiri.

Pe această linie de consens cu politica generalului Ion Antonescu se înscrie și întâlnirea (*”pelerinajul”*) de la Florica²¹, unde au fost prezenți lideri marcanți ai celor două partide istorice, acțiune despre care nota SSI sublinia următoarele:

”1941 mai 2. Notă a SSI privind acordul între liberali și național-țărăniști în problemele de politică externă.

NOTĂ

Situația în cercurile politice

În cursul zilei de 1 mai a.c., Maniu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, ocazie cu care au avut un schimb de vederi asupra situației generale, constatând un deplin acord în ce privește chestiunea externă. Dinu Brătianu a mulțumit lui Maniu pentru hotărârea de a lua parte împreună cu frunțașii național-țărăniști la pelerinajul de la Florica.

Liberalii

Lista definitivă a oratorilor care vor lua cuvântul în ziua de 4 mai a.c., la pelerinajul de la “Florica” a fost definitiv stabilită. Vor vorbi dr. Anghelescu, poate G.G. Mironescu, apoi Pan Halipa, în numele Basarabiei, Marmeliuc în numele Bucovinei, Lapedatu în numele Ardealului etc. Liberalii doresc ca să ia cuvântul și Maniu și, deși se fac intervenții în această privință, președintele

²⁰ 8 aprilie 1941

²¹ 4 mai 1941

grupării național-țărăniste n-a luat încă o hotărâre. Liberalii se așteaptă ca și guvernul să desemneze un reprezentant.(s.n.) Potrivit instrucțiunilor date de Dinu Brătianu, durata unui discurs nu trebuie să depășească cinci minute, această regulă făcând excepție pentru Maniu²². ”

Ideea colaborării liberalilor cu Ion Antonescu nu era doar o ipoteză, ea fiind vehiculată cu multă insistență în cercurile politice de la București, fapt menționat și în rapoartele informative ale SSI. Iată cum este descris acest moment: *”În tot cursul dimineții de 11 iunie a.c (1941)., Gh. Brătianu l-a căutat pe dr. Costinescu, pe care l-a găsit abia la ora 13 și cu care a avut o întrevedere. Gheorghe Brătianu i-a expus doctorului Costinescu punctul său de vedere cu privire la o colaborare eventuală cu generalul Antonescu (s.n.), solicitându-i concursul pentru a influența pe Dinu Brătianu în această chestiune, întrucât președintele grupării liberale rămâne neclintit în atitudinea sa, ceea ce ar putea da naștere la neînțelegeri în familia Brătianu. După Gheorghe Brătianu, gruparea liberală trebuie să participe la un act istoric menit să aducă Basarabia și Bucovina de Nord pentru următoarele motive:*

1. Dacă războiul nu se produce imediat, sunt motive să se creadă că este inevitabil într-un viitor apropiat iar gruparea liberală trebuie să participe la organizarea acestei acțiuni.

2. Dacă gruparea liberală își desemnează reprezentanți, la rândul său gruparea național-țărănistă va fi reprezentată, între acești reprezentanți figurând probabil și Mihalache, iar din moment ce cele două mari organizații politice vor fi alături, se angajează o răspundere solidară și polemicile pentru viitor sunt evitate.

3. Dacă cele două grupări nu dau concurs generarului Antonescu, acesta probabil va fi în situația să alcătuiască un cabinet cu elemente cuziste, cu

²² ASRI, fond “d”, dosar nr.1488, f.415-417.

elemente care au aparținut F.R.N.-ului, cu o fracțiune legionară, care ar putea fi numeroasă, adică va forma un cabinet pe care Gheorghe Brătianu îl socotește că va fi lipsit de autoritate și compus din oameni fără răspunderea necesară. Pentru aceste motive, Gheorghe Brătianu crede că cele două grupări nu-si pot declina răspunderea într-un moment atât de însemnat. Dr. Costinescu a răspuns declarând că, în linii generale, este de acord, dar că participarea nu se poate face decât cu asentimentul lui Dinu Brătianu, a cărei autoritate de șef nu trebuie știrbită și că gruparea trebuie să se prezinte solidar și unitar în interiorul său, chiar dacă președintele său, personal, s-ar rezerva pentru altă politică.

Despre participarea lui Gheorghe Brătianu în guvern, dr. Constantinescu a declarat că aceasta nu trebuie să se producă decât având siguranța că în câteva zile de la constituirea noului cabinet s-ar declara războiul, altfel gruparea liberală nu trebuie să se angajeze.

Totodată, dr. Costinescu a relevat că punctul de vedere al lui Dinu Brătianu este că gruparea liberală nu poate gira o administrație germană, iar că dacă războiul s-ar produce în viitor, este timp să se examineze atunci situația.

Cât privește președinția Consiliului de Miniștri, dr. Costinescu a susținut că aceasta trebuie să revină lui Gheorghe Brătianu, generalul Antonescu rămânând numai conducătorul statului, întrucât participanții liberali trebuie să fie siguri că vor avea un rol efectiv.

În această parte a conversației s-a pus în discuție și persoana ministrului Mihail Antonescu, considerat de cei doi că deține puteri efective de prim ministru. Dr. Costinescu a făgăduit că va solicita cât mai grabnic o întrevvedere lui Dinu Brătianu pentru a se evita eventuale fricțiuni din interiorul grupării liberale. Sursă serioasă²³.

²³ ASRI, fond "d", dosar nr.1539, f.74-76.

”Fruntașii celor două grupări, declară că totuși înțeleg să dea un sprijin tacit generalului Antonescu, lăsându-i însă întreaga răspundere politică de viitor.”

Ideea colaborării opoziției cu guvernul Antonescu reiese și dintr-un alt material de sinteză, întocmit de SSI și adresat șefului statului, datat 20 iunie 1941, cu doar 48 de ore înainte de declanșarea războiului:

” Sinteza informativă a SSI despre sprijinul tacit pe care național-țărăniștii și liberalii intenționează să-l acorde generalului Antonescu în eventualitatea unor operații militare la granița româno-sovietică.

Situația în cercurile politice.

Conducerea grupărilor liberală și național-țărănistă socotesc că – în general – din modul cum în ultimele zile evenimentele și actuala situație au fost lăsate să evolueze, ambele grupări se consideră în afara oricărui amestec și că generalul Antonescu intenționează a avea singur întreaga responsabilitate. Cercurile politice, comentând unele informații referitoare la faptul că guvernul german ar fi apelat la concursul generalului Antonescu, încredințându-i comanda eventualelor operațiuni militare de la frontiera sovieto-română, unde se afirmă că vor opera trupe mixte germano-române, apreciază această ofertă ca fiind determinată de intenția Reichului de a angaja complet România alături de Axă. Fruntașii celor două grupări, declară că totuși înțeleg să dea un sprijin tacit generalului Antonescu, lăsându-i însă întreaga răspundere politică de viitor, (s.n.) reprezentanții ambelor grupări menținându-se în rezervă pentru orice eventualități. Maniu a declarat că ar fi fost de dorit ca armata română să nu facă decât operații de ocupație a teritoriilor românești, întrucât în acest caz, nimeni n-ar fi putut imputa României că si-a mobilizat forțele spre a reocupa provincii ce i-au fost răpite. Gheorghe Brătianu s-a exprimat, de asemenea, că ar fi de dorit ca armata română să nu fie beligerantă, ci numai o armată de ocupație. Cu privire la un eventual cabinet de război, apropiații lui arată că

*acesta este indispus, deoarece i s-au făcut propuneri repetate și insistente, a fost pus în divergență cu vechii liberali și cu Dinu Brătianu și deci a întâmpinat rezistență, era dispus să colaboreze cu generalul Antonescu într-o acțiune pentru recucerirea unor părți din teritoriul pierdut, iar azi ofertele au încetat. Apropiatăii lui Gheorghe Brătianu atribuie încetarea acestor oferte unei acțiuni a ministrului Mihail Antonescu. Gheorghe Brătianu, care este căpitan în rezervă, a declarat că va pleca într-o zi, două la unitatea sa, Regimentul 24 Artilerie Român, aflată pe zonă, în sudul Bucovinei. În aceeași regiune este concentrat și fruntașul manist Ghiță Pop, care va părăsi capitala, probabil în cursul acestei zile.”*²⁴

Faptul că, în timpul procesului Mareșalului, din 1946, liderii politici istorici au avut o altă poziție nu are cum să ne mire, ei sperând că implicarea lor la doborârea regimului lui Ion Antonescu le va conferi imunitate.

Dar iată ce notau agenții care îi monitorizau pe toți fruntașii liberali și țărăniști, la câteva zile după ce România a atacat URSS, alături de Germania²⁵:

NOTĂ

*Bebe Brătianu, unul din secretarii generali ai grupării liberale, a avut mai multe întrevederi cu fruntașii liberali aflați în capitală, cu acest prilej dând o serie de lămuriri privitoare la atitudinea grupării față de ultimele evenimente. „Acțiunea de distrugere a comunismului – a declarat în esență Bebe Brătianu – trebuie să fie bine primită de liberali. Cu toate acestea nu trebuie să existe nici o îndoială asupra rezultatului final, deoarece Anglia și America învingătoare vor impune noile granițe ale Europei. De aceea, România trebuie să fie precaută și moderată, iar partidul liberal rămâne deocamdată în expectativă”. Sursă serioasă*²⁶.

²⁴ ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 81-82.

²⁵ 26 iunie 1941

²⁶ ASRI, fond “d”, dosar nr.1528, f.658 și 660-661.

” Eu am convingerea că anglo-americanii câștigă războiul, iar în aceste condiții nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german.”

Credincioși convingerilor anterioare, conform cărora România trebuie să se situeze în orice caz în tabăra anglo-saxonă, care nu are cum să piardă războiul, liberalii mențin această idee și în discuțiile ce aveau loc în tot cursul anului 1941.

Iată o altă notă informativă, datată 13 septembrie 1941, din care rezultă că însuși Dinu Brătianu este cel care păstrează vie această convingere:

*”Notă informativă primită de SSI despre opiniile politice ale lui Dinu Brătianu.
Din cercurile politice*

Liberalii

Dinu Brătianu a declarat apropiaților săi că ultimele evenimente internaționale i-au întărit convingerea că Anglia va dicta pacea. La fiecare consfătuire sau conversație dintre liberali, Dinu Brătianu aduce noi argumente în susținerea tezei sale, iar la unele obiecții care i s-au făcut a declarat că nici o înfrângere locală a Angliei nu va schimba rezultatul final. În ce privește acțiunea de la Odessa, Dinu Brătianu a declarat că deși ar fi fost de dorit ca armatele românești să se oprească la Nistru, totuși recunoaște că pentru securitatea Basarabiei de Sud și a Dobrogei, această acțiune este explicabilă. În ce privește înălțarea la rangul de mareșal a Conducătorului Statului, Dinu Brătianu a adus obiecția că faptul a avut loc înainte de terminarea campaniei, dând exemple cu

mareșalii Prezan și Averescu, care au fost înălțați la acest grad după 12 ani de la război. Sursă serioasă ”²⁷.

Așadar, în particular, fruntașul liberal opinează că, deși ar fi fost de dorit ca armata română să se fi oprit la Nistru, această acțiune este explicabilă, din considerente de ordin strategic (asigurarea securității Basarabiei de Sud și a Dobrogei). Or, în memoriile scrise, adresate lui Ion Antonescu, care rămân și contează pentru istorie, poziția lui Dinu Brătianu este contrară aceleia expuse în convorbiri private. Când a mințit și când a spus adevărul Dinu Brătianu ?

Oricum, acesta nu era un politician oarecare; el îndeamnă pe colaboratorii săi să adopte o atitudine precaută, sfătuindu-i să nu se aventureze în colaborări politice efemere: ”*cine face un pas greșit este lichidat definitiv*”, spune pe bună dreptate liderul liberal.

”Cine face un pas greșit, este lichidat definitiv. Eu am convingerea că anglo-americanii câștigă războiul, iar în aceste condiții nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german”.

Ferm pe poziția conform căreia anglo-americanii vor câștiga războiul, șeful PNL, urmărit permanent de serviciile de informații românești, face o magistrală analiză a situației politice interne și internaționale, spunând: ” *Eu am convingerea că anglo-americanii câștigă războiul, iar în aceste condiții nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german.* ”

Iată ce se consemnează în nota SSI-ului despre poziția unor politicieni liberali, printre ei și Dinu Brătianu.

²⁷ ASRI, fond “d”, dosar nr.1539, f.148.

*Notă informativă primită de SSI cu referire la poziția lui Gheorghe Brătianu față de situația țării*²⁸.

Din cercurile politice

Liberalii ...

*Dinu Brătianu fiind în ziua de 2 noiembrie a.c. cu doctorul Costinescu la o vânătoare și discutând pe larg problema colaborării, președintele grupării liberale a spus în esență: „Aici nu este vorba de situații momentane. Trebuie să ținem seama că ne aflăm într-un război care va decide soarta popoarelor pentru 100 de ani. Cine face un pas gresit, este lichidat definitiv. Eu am convingerea că anglo-americanii câștigă războiul, iar în aceste condiții nu pot accepta ca un Brătianu, reprezentant al partidului și al familiei, să devină un instrument german. Dacă aceasta se întâmplă cu încuviințarea noastră, Partidul liberal va avea soarta pe care a avut-o Partidul conservator după războiul trecut”. Dinu Brătianu a continuat: „Mai intervine încă o dificultate nouă, Gheorghe Brătianu este obligat să colaboreze cu legionarii. Aceasta înseamnă că anumite cercuri externe n-au renunțat la legionari, fiindcă Mareșalul nu-i dorește și nu-i poate dori. Am citit Cartea Albă editată de Președinția Consiliului și m-am îngrozit. Trebuie ca cineva să fie lipsit de discernământ ca să-și poată închipui că legionarii pot să uite și să ierte opoziția Mareșalului. Acum legionarii se află într-o situație dificilă și plănuiesc a se mulțumi să lichideze regimul mareșalului Antonescu în rate. Bineînțeles, odată cu mareșalul îl vor lichida și pe Gheorghe Brătianu. Dacă unele sugestii externe n-ar insista pentru colaborarea legionarilor, problema internă ar fi mai simplă pentru Gheorghe Brătianu. Problema externă ar rămâne însă tot atât de gravă. Iată motivele care întăresc hotărârea mea de a refuza consimțământul”. Sursă serioasă.*²⁹

²⁸ 6 noiembrie 1941

²⁹ ASRI, fond “d”, dosar nr.1539, f.158.

Strategia schimbului de memorii cu șeful statului este păstrată ca o constantă a acțiunii politicii PNL și PNT, astfel că dialogul continuă în ritm susținut.

Din analiza unor asemenea documente deducem și atitudini echilibrate, cu adevărat corecte din punct de vedere politic, așa cum reiese din scrisoarea adresată de Constantin I. C. Brătianu mareșalului Ion Antonescu ³⁰ în care abordează, ca problemă de politică externă, chestiunea Transilvaniei: *„După cum v-am scris altădată, singurul mijloc de a reîntregi țara este de a relua cu armele Ardealul dezlipit. Trebuie să fim mai tari ca dâșii, care nu și-au sleit puterile militare în războiul ce-l ducem alături de germani, război care nu știm unde ne va duce și cum se va sfârși”*.

Evident, conținutul acestor documente nu aveau nicidecum un caracter secret, nici măcar confidențial, partidele de opoziție dezvăluiau în mod intenționat ideile principale ale acestor memorii.

Aflați tot timpul pe urmele cercurilor politice de opoziție, agenții SSI surprind date care atestă că *”intimii lui Maniu”* cunosc și discută intens pe marginea conținutului acestor memorii.

Într-o notă informativă a Biroului de sinteză a SSI, din 20 decembrie 1941, sunt înfățișate opiniile liderilor opoziției față de politica guvernului de la București. Conținutul notei a fost comunicat primului ministru și adjunctului său, ceea ce denotă importanța datelor culese de agentura SSI, infiltrată în rândurile membrilor acestor partide.

³⁰ 24 noiembrie 1941.

” Notă informativă primită de SSI despre opiniile liderilor naționa-țărăniști și liberali față de politica guvernului român.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Printre intimitii lui Maniu se discută că scrisoarea acestuia adresată domnului mareșal Antonescu cuprinde – în rezumat – următoarele:

a. Președintele grupării național-țărăniste, referindu-se la scrisorile sale exterioare și în special la sugestia făcută ca armata română să nu depășească Nistrul, susține că acest sfat nefiind urmat, România s-a pus într-o poziție externă pe care o apreciază ca dificilă, aflându-se în război cu America și Marea Britanie, socotite ca două forțe considerabile, ce vor decide soarta lumii și viitoarea hartă a Europei.

b. Această situație este considerată în scrisoare, că va avea urmări grele, iar guvernul trebuie să fie precaut și să nu se lase călăuzit decât de înaltele considerente ale politicii de stat.

c. Oricare ar fi interesele aliaților noștri actuali, Maniu socotește că Țara Românească trebuie să urmeze o politică de conservare și că – dat fiind perspectivele viitoare – România trebuie să se prezinte ca o forță militară și economică, capabilă să facă față oricăror împrejurări. Maniu preconizează deci reorganizarea și întărirea armatei, precum și măsuri care să conserve potențialul economic în serviciul României.

2. În ziua de 18 decembrie a.c., Maniu a fost invitatul doctorului Lupu la dejun, la masă erau și două doamne, iar după masă a venit și Ghiță Pop. Deși punctele de vedere ale celor doi bărbați politici sunt divergente, totuși relațiile personale dintre doctorul Lupu și Maniu sunt încă foarte cordiale.

3. Cercurile politice sunt din nou agitate iar noile oferte de colaborare făcute unor bărbați politici au provocat concilieri și discuții. În cursul săptămânii curente a avut loc o întrevedere între Vaida Voevod și Gheorghe Brătianu, la „Institutul German”. Întrevederea a fost cerută de Vaida printr-un intermediar lui Constantin Toma, care a aranjat întâlnirea. Vaida a declarat că personal nu urmărește să intre în guvern, dar socotește că este de datoria lui Gheorghe Brătianu de a găsi o bază de înțelegere cu domnul mareșal Antonescu. „Administrația militară – a spus Vaida – provoacă nemulțumiri și consecințe în organismul economic și social al țării, iar dacă oamenii politici solicitați nu vor da concursul mareșalului, această stare se va agrava”. Gheorghe Brătianu a răspuns că personal nu este un „poftitor de ministere”, că a fost dispus să colaboreze cu domnul mareșal Antonescu din considerente înalte de stat, dar că nu poate accepta o colaborare decât pe baza unui program precis, ori Conducătorul Statului nu acceptă alcătuirea prealabilă a unui asemenea program. Relevând pe de altă parte că și dificultățile tehnice de colaborare sunt foarte grele, Gheorghe Brătianu a făgăduit totuși că va reexamina chestiunea.

4. În rândurile fruntaș lor georgiști se discută în cerc restrâns că în ziua de 19 decembrie a.c., Constantin Toma a fost primit de vicepreședintele Consiliului și că acesta ar fi adoptat punctul de vedere al necesității unei colaborări, arătând totodată că Gh. Brătianu face dificultăți, fiindcă n-acceptă pe cuziști și alte elemente, că i se pare compromisă fiecare persoană propusă și că găsește mereu motive ca să nu accepte oferta ce i se face. Toma – discută georgiștii – a arătat că numai pe baza unui program se poate ajunge la o colaborare și a preconizat că vicepreședintele Consiliului să aibă o conversație deschisă și detaliată cu Gheorghe Brătianu, cu care să discute în mod sincer posibilitățile de înțelegere, fiind necesar a se examina atât chestiunile de principiu și program, cât și cele de persoane.

5. *Gheorghe Brătianu, care a plecat în ziua de 16 decembrie a.c. la Iasi s-a întors în ziua de 19 decembrie a.c. în Capitală, iar în ziua de 20 decembrie a.c., dejunează la Constantin Toma, la locuința acestuia din urmă, str. Poenaru Bordea 7. Cu acest prilej – afirmă cercurile georgiste – Toma și-a propus să discute cu Brătianu chestiunile ce i-au fost puse de către vicepreședintele Consiliului.*

6. *Părerea personală a lui Toma, care totuși este partizanul unei colaborări, este că o încercare nouă în acest sens nu va reuși, neputându-se ajunge la o înțelegere care să permită intrarea lui Gheorghe Brătianu în guvern. Toma crede că nu va ajunge la o înțelegere nici în ce privește soluția ca Gheorghe Brătianu să desemneze câteva personalități din gruparea să, care să colaboreze cu domnul mareșal Antonescu.*

Comunicat: - vicepreședinte Consiliu Miniștri - președinte Consiliu Miniștri (Cab.Milit.Bir.2.Inf.). Sursă serioasă ”³¹.

În urma împotmolirii dezastruoase a armatelor germane și a aliaților săi, din iarna anului 1941-1942, liderii partidelor Național Liberal și Național Țărănesc adresează, la data de 19 ianuarie 1942, un memoriu către Ion Antonescu în care îi sugerează acestuia, în mod explicit, necesitatea de a se pune capăt participării României la campania din Răsărit și retragerea trupelor române de pe teritoriul Uniunii Sovietice.

³¹ ASRI, fond “d”, dosar nr.1533, f.91-95.

Rapoartele SSI-ului confirmă din plin ecoul acestor demersuri întreprinse de conducătorii ”*partidelor dizolvate*” pe lângă conducătorul României:

” *Notă informativă întocmită de SSI despre acțiunile politice ale național-țărăniștilor*³².

NOTĂ

SITUAȚIA GRUPĂRILOR POLITICE

Din supravegherea activității fruntașilor grupărilor politice dizolvate rezultă că acțiunile acestora s-a desfășurat în ultimul timp în jurul următoarelor obiective principale:

I I. NAȚIONAL – ȚĂRĂNIȘTII

1. Activitatea memorandistă

Încă de la declararea stării de război între - de o parte - România, iar de altă parte – Anglia și Statele Unite, Maniu a intenționat să adreseze dlui mareșal Antonescu un memoriu în numele grupării național – țărăniște, susținând în esență că acesta rămâne la poziția sa externă cunoscută, deoarece are convingerea că ne-a fost declarat războiul numai în urma presiunilor sovietice și că la încheierea păcii – pe care președintele grupării o socotește că va fi dictată de puterile democratice apusene – este necesar să se poată arăta că opinia publică românească, socotită ca reprezentată prin Partidul Național – Țărănesc, nu a fost de acord pentru crearea unor asemenea raporturi între noi și marile democrații. Acest memoriu a întâmpinat opoziția chiar a celor mai apropiați partizani ai lui Maniu, printre care și Mihai Popovici. Ulterior, Maniu, după mai multe transformări de text, și-a modificat proiectul și, convingându-l pe Dinu Brătianu, ambii au semnat un memoriu a cărui temă principală era o atitudine împotriva trimiterii de noi trupe românești pe frontul sovietic și care a fost prezentat dlui mareșal Antonescu de Gheorghe Brătianu.

³² 1942 ianuarie 25.

Conducătorul Statului deși, l-a primit pe Gheorghe Brătianu, totuși a refuzat a primi memoriul³³.

Evident, ecourile acestor memorii încep să se facă auzite în cercuri din ce în ce mai largi, conducerile partidelor istorice dorind ca ideile lor să fie cunoscute de cât mai multe persoane.

Anticipând mersul și deznodământul conflictului, ori judecând la rece evoluția globală de pe continentul european, atât Maniu, cât și Brătianu intuiau dezastrul mașinii de război germane. De aceea, acum, ei voiau să se știe, fără echivoc, de către opinia publică românească, dar mai ales internațională (îndeosebi guvernele britanic și american) că atitudinea lor a fost una de opoziție fermă față de acțiunile Mareșalului, că partidele lor, dacă nu în totalitate, dar măcar ei, ca lideri istorici, nu au fost de acord cu Ion Antonescu, cu politica acestuia față de alianța cu Germania.

Această poziție a fost reflectată în notele informative ale SSI, precum este aceea din data de 28 ianuarie 1942:

” Notă informativă primită de SSI cu referire la opiniile fruntașilor național-țărăniști despre poziția guvernului român față de interesele Germaniei.

Din cercurile politice

1. Chestiunea principală care se discută în momentul de față de către conducerea național-țărănistă și liberală este dacă memoriul semnat de Maniu și Dinu Brătianu, trebuie să fie răspândit în public sau măcar adus la cunoștința partizanilor politici din Capitală și provincie. Părerea lui Maniu

³³ ASRI fond d. dosar nr. 1533, f.203-205.

este că acest document ar avea o valoare și consecințe mai reduse dacă n-ar fi difuzat, măcar, în lumea politică și printre intelectuali, pentru ca opinia publică cultă să ia cunoștință de atitudinea ce și-au fixat cele două grupări politice. Alți fruntași ai grupării național-țărăniște și liberale, între care Gheorghe Brătianu, Mihai Popovici și Mihalache sunt de părere că trebuie observată o mare prudență în această chestiune, întrucât cei surprinși cu memoriul ar putea fi învinuiți de defetism în timp de război și tradusi în fața Curților Marțiale. Dacă măsura nu s-ar lua împotriva fruntașilor grupării – arată susținătorii acestui punct de vedere -, în schimb ar putea fi folosită față de alți membri ai grupărilor, care ar avea astfel de suferit. Maniu a replicat că aceste obiecțiuni sunt desigur întemeiate, dar că într-o luptă atât de importantă sunt în mod fatal și victime. Chestiunea este încă în discuție. Memoriul întocmit de Iuliu Maniu și Dinu Brătianu în chestiunea trimeriei de noi trupe pe frontul rusesc a fost remis în mai multe exemplare lui René de Weck, ministrul Elveției la București. Semnatarii memoriului au cerut, prin intermediul lui Mihai Popovici, ca documentul să fie transmis, prin mijloacele pe care legația le are la dispoziție, guvernelor britanic și american.

2. Memoriul a fost tradus și adus la cunoștința guvernelor interesate. Din aceeași sursă s-a precizat că memoriul a mai fost trimis, în urma dispoziției lui Maniu, ministrului Turciei și ministrului Portugaliei la București. Scopul urmărit de Maniu este ca guvernele țărilor democratice ca și guvernele țărilor care sunt în zona de influență politică anglo-saxonă, să fie încunoștințate de opoziția pe care cele două grupări democratice din România o fac față de accentuarea colaborării militare cu Germania.

3. De către cercurile politice naționaliste se relevă faptul că deși Mureșanu a fost condamnat la 5 ani închisoare, totuși Ministerul de Finanțe l-a pedepsit numai cu pierderea salariului pe 15 zile, hotărâre apărută în Monitorul Oficial din 27 ianuarie a.c.

4. Se constată că atitudinile unor principali fruntași național-țărăniști și liberali s-au modificat în ultima vreme, după cum urmează: Mihalache – care păstrase o atitudine de rezervă față de politica net anglofilă a lui Maniu – s-a raliat, în ultimul timp, la punctul de vedere al președintelui grupării național-țărăniște, fiind astăzi pentru o politică anglofilă și împotriva unei accentuări a colaborării militare cu Germania. Cu toate acestea Mihalache cere să se observe o atitudine mai condescendentă față de dl mareșal Antonescu, căruia îi recunoaște merite deosebite. Mihai Popovici – care are simpatii și legături cu Germania – este de părere că gruparea nu trebuie să exagereze politica sa anglofilă și în orice caz să nu treacă la acte de natură a prilejui unele sugestii venite din exterior pentru a se lua măsuri împotriva mișcării anglofile. Dr. N. Lupu este îngrijorat de primejdia sovietică și de perspectivele războiului pe Frontul de Răsărit, fiind totodată împotriva trimiterii de noi trupe, dar rămânând partizanul unei atitudini conciliante și binevoitoare față de guvern. Fostul ministru al Muncii pretinde că tensiunea dintre guvern și gruparea național-țărăniștă se datorează inabilității și – după propria sa expresie „felului țepăn“ al emisarului celor două grupări, Gheorghe Brătianu. Dr. Lupu a declarat că dlui mareșal Antonescu trebuie ca totdeauna cineva să știe cum să-i prezinte orice chestiune. Gheorghe Brătianu, care până recent afirma că victoria germană este un fapt cert, a început să aibă în această privință unele îndoieli, datorită cărora și-a impus o atitudine rezervată față de germani. Fruntașul liberal este împotriva trimiterii de noi trupe, iar în ce privește atitudinea sa față de dl mareșal Antonescu, are unele rezerve următoare ultimei sale audiențe la Conducătorul Statului. Ceilalți fruntași liberali, ca dr. C. Angelescu, V.P. Sassu, I. Nistor, Bebe Brătianu, dr. Costinescu etc., au același punct de vedere ca și Dinu Brătianu. Deosebirea dintre liberali și național-țărăniști constă în aceea că, pe câtă vreme liberalii nu doresc ca raporturile cu germanii să capete un aspect de tensiune, național-țărăniștii

merg chiar la aceste limite.”

34

O altă chestiune care a făcut obiectul atenției serviciilor de informații române a fost reacția liderilor opoziției față de intenția mareșalului Ion Antonescu de a trimite noi trupe pe frontul de Est, consecință probabilă a recenteii întrevederi dintre Führer și Mareșal. Cei doi politicieni amintiți, dintre care unul era chiar instruit în furnizarea de informații de spionaj (Iuliu Maniu), își foloseau toate *”antenele”* pentru a afla ce decizie s-a luat în această privință în cursul întrevederii la nivel înalt Hitler-Antonescu. În acest sens, iată ce stabileau ofițerii de informații care îi aveau în atenție pe liderii liberal și țărănist.

”Este de dorit – a spus Dinu Brătianu – ca germanii să zdrobească pe sovietici, fiindcă URSS reprezintă o mare primejdie pentru România.”

”Notă informativă primită de SSI despre îngrijorarea liderilor național-țărăniști și liberali față de angajarea de noi trupe românești pe frontul de est”³⁵.

Din cercurile politice.

Lipsa de precizii în legătură cu întrevederea dintre dl mareșal Antonescu și Führer, întreține o agitație excepțională în cercurile conducătoare ale grupărilor național-țărăniști și liberale. Maniu a căutat să obțină informații cu privire la eventualele angajamente ce și-a luat dl mareșal Antonescu. La rândul său, Dinu Brătianu a folosit legăturile pe care le are pentru a afla ce anume trupe vor fi trimise pe Frontul de Răsărit. Informațiile obținute de cei doi șefi de grupări, ca și de personalitățile din apropierea lor, sunt însă contradictorii și

³⁴ ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 307-308.

³⁵ 1942 februarie 24.

prin aceasta au produs o adevărată derută în cercurile amintite. După audiența lui Mihai Popovici la Vice-președintele Consiliului, la național-țărăniști s-a discutat că guvernul nu s-a angajat decât să dea un număr de trupe egal cu acela pe care-l vor da ungurii. Maniu s-a ridicat împotriva trimiterilor de trupe, chiar în această formă, dar lucrurile n-au apărut prea grave conducerii național-țărăniște. După câteva zile, Maniu a declarat apropiaților săi că din unele informații obținute rezultă că s-a propus de către Führer ca să trimitem efective numeroase, dar că dl mareșal Antonescu s-a angajat cu mai puțin de jumătate din trupele solicitate. În cursul zilei de 23 februarie a.c., maniștii se arătau îngrijorați, susținând că trupele ce vor fi trimise depășesc orice prevederi. În dimineața de 24 februarie a.c., a avut loc la Banca Românească obișnuitul consiliu de administrație săptămânal, la care au participat Dinu și Gheorghe Brătianu, V.P. Sassu etc. După consiliu, Dinu Brătianu s-a retras cu Gheorghe Brătianu și V.P. Sassu. Președintele grupării liberale a declarat că este extrem de îngrijorat, deoarece are următoarele informații:

- 1. Este probabil ca toate diviziile ce vor rezulta dintr-o mobilizare, care va avea un caracter quasi-general, vor fi trimise pe Frontul de Răsărit.*
- 2. Nu vor rămâne decât 3-4 divizii în Ardeal.*
- 3. Germanii ar fi refuzat să pună la dispoziția acestor trupe armamentul și munițiile necesare; vor trebui astfel să fie atacate – după unele informații – rezervele de armament și muniție ale armatei noastre, ceea ce înseamnă că la toamnă vom rămâne ca și dezarmați.*
- 4. Sunt informații că ungurii au făcut un angajament cu germanii, potrivit căruia vor înlocui trupele de ocupație din Iugoslavia și chiar dintr-o regiune a Greciei; astfel își dau aportul militar, fără a risca un tribut de sânge.*

5. *Cercuri de specialitate cu care Dinu Brătianu are legături – a declarat acesta – se arată extrem de îngrijorate și afirmă că în asemenea condiții, până la toamnă, armata română va fi grav îpuținată, iar țara va rămâne eventual descoperită față de primejdiile din viitor. Este de dorit – a spus Dinu Brătianu – ca germanii să zdrobească pe sovietici, fiindcă URSS reprezintă o mare primejdie pentru România. Deși germanii afirmă că în această vară vor desființa puterea militară sovietică, președintele grupării liberale are îndoieli și rezerve. Dinu Brătianu mai susține că în această campanie formidabilă, aportul armatei române este neînsemnat, pe câtă vreme pentru România existența și consolidarea armatei sale reprezintă o importanță extraordinară. Față de această situație, Dinu Brătianu a declarat că se impune din nou un demers urgent, spre a atrage atenția dlui mareșal Antonescu asupra „marilor primejdii care ne amenință”. Dinu Brătianu s-a consultat cu Gheorghe Brătianu și cu Sassu, făcând următoarele propuneri:*

a.) *Gheorghe Brătianu să viziteze pe dl.mareșal Antonescu sau pe Vicepreședintele Cînsiliului în acest scop. Gheorghe Brătianu a declarat că nu este dispus, în urma primirii ce i s-a făcut când a prezentat memoriul Maniu-Dinu Brătianu. Totodată, Gheorghe Brătianu a declarat că a fost descris cercurilor superioare germane într-o lumină gresită ca urmare a faptului că a venit să înmâneze dlui mareșal Antonescu un memoriu semnat de Maniu. „S-a încercat o intrigă împotriva mea” a spus Gheorghe Brătianu.*

b.) *Dinu Brătianu a spus că nu rămâne atunci decât o soluție: să alcătuiască o scrisoare pe care să o trimită dlui mareșal Antonescu, deși scrisoarea sa de rîndul trecut, făcută în comun cu Maniu, a avut primirea cunoscută. „Față de gravitatea situației – a spus Dinu Brătianu – trebuie să intervenim cu orice chip și să încercăm a împiedica dezastrul armatei noastre”. Dinu Brătianu a mai*

*declarat că va căuta să vadă pe Maniu pentru a se consfătui cu acesta”.*³⁶

Se observă că atitudinea celor doi lideri ai opoziției față de soarta armatei române este una realistă, justă. Aceștia considerau că este o mare greșeală să se continue decimarea armatei în războiul din Est, fiindcă țara va rămâne vulnerabilă, în viitor, în mare pericol de a fi ocupată, în eventualitatea unui conflict cu Ungaria.

Oamenii SSI-ului raportau în continuare date sensibile privind discuțiile cu caracter politic, la nivelul conducerii PNL și PNT, după cum atestă și nota din 3 martie 1942:

” Notă informativă întocmită de SSI despre discuțiile politice dintre fruntași național-țărăniști și liberali.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Maniu a văzut din nou pe Dinu Brătianu și a avut o întrevedere cu Gheorghe Brătianu. Față de unele informații pe care le au cei doi președinți de grupări, că dl mareșal Antonescu s-a angajat de a trimite noi trupe masive pe frontul de Est și față de pregătirile ce se fac la noi, să examineze necesitatea unui nou demers acum. Maniu împreună cu Dinu Brătianu găsesc că este necesar să atragă atenția guvernului asupra consecințelor ce presupun că vor decurge din ceea ce numesc „decimarea aproape completă a armatei române”. În cercurile apropiate conducerilor național-țărănistă și liberală se așteaptă la o nouă scrisoare comună semnată de Maniu și Dinu Brătianu.

2. Maniu este din nou bolnav, având o infecție la falca inferioară. În cursul serii de 2 martie a.c. a avut temperatură. Totuși, Maniu a lucrat și a primit vizitele amicilor săi.

³⁶ ASRI fond d, dosar nr. 1539, f. 315-316.

3. Cu prilejul diferitelor vizite pe care le-a primit la domiciliul său, Maniu a declarat față de partizanii săi politici, următoarele:

a. Din informațiile pe care le are rezultă că dl mareșal Antonescu a făcut la început rezerve cu privire la cererile de noi trupe formulate de Führer.

b. Din aceleași informații reiese că dl mareșal Antonescu si-a luat angajamentul de a trimite noi trupe. Trimiterile – după informațiile lui Maniu – au și început și nu este exclus să atingă cifre masive.

c. Situația – după opinia președintelui grupării național - țărăniste este excepțional de gravă, nefiind exclus ca să fie „decimați sute de oameni pentru interesele germane”.

4. Cercurile maniste acordă o atenție specială invitării în Germania a inspectorului Justiției Militare, generalul Stroia. În legătură cu această vizită maniștii formulează diferite ipoteze, printre care și aceea că n-ar fi exclus să se pună în discuție situația românilor din armata maghiară ce au dezertat trecând în armata română. Această ipoteză trezește un deosebit interes în rândurile național – țărăniștilor ardeleni.

5. La sfârșitul săptămânii curente, maniștii proiectează a difuza scrisoarea recentă adresată Vice-președintelui Consiliului de Miniștri de către Maniu în chestiunea atitudinii germanilor din Ardeal și în legătură cu discursul lui von Killinger. „³⁷

³⁷ ASRI fond d, dosar nr. 1533, f.332-333.

Așadar, agenții SSI avertizau asupra deciziei celor doi conducători politici de a trimite un alt memoriu către Antonescu, reiterând pericolul ca armata română să fie decimată în mod inutil.

Totodată, se pare că atenția serviciilor de informații era îndreptată cu precădere asupra activității desfășurate de Iuliu Maniu, inclusiv de activiștii PNT, mai ales contactele lor cu misiunile diplomatice străine, cu precădere cele ale țărilor neutre (Elveția, Portugalia, Turcia), așa cum o dovedește și raportul informativ de mai jos, datât 11 martie 1942:

” Extras din Buletinul informativ difuzat Președinției Consiliului de Miniștrii cu referire la acțiunile politice inițiate de Iuliu Maniu.

*SINTEZA ASUPRA ACTIVITĂȚII MAI RECENTE A GRUPĂRILOR POLITICE*³⁸

Național –țărăniștii

În centrul activității desfășurate de opoziție se află gruparea național – țărănistă, prezidată de Iuliu Maniu. În urmărirea țelurilor sale, Maniu se folosește de mijloacele pe care le are la îndemână în împrejurările actuale când activitatea grupării sale este legalmente interzisă.

Redăm principalele acțiuni întreprinse de Maniu în ultimul timp:

1. Accentuarea colaborării cu gruparea liberală de sub conducerea lui Dinu Brătianu, în vederea alcătuirii unui front comun democratic și anglofil, capabil să intervină cu mai multă autoritate în situația de azi și cu tendința de a forma o bază de înțelegere pentru eventualitățile de mâine.

³⁸ ASRI, fond d, dosar nr. 1539, f. 324-325.

2. O acțiune de persuasiune pe lângă Gheorghe Brătianu, spre a-l împiedica pe acesta ca să întreprindă o acțiune personală, în contradicție cu cea urmărită de Dinu Brătianu. Această acțiune a lui Maniu este întemeiată pe principiul că „nici un factor politic, cu aderențe în opinia publică, nu trebuie să se afle în sfera de influență germană”.

3. Informarea guvernelor democratice asupra luptei dusă de gruparea național – țărănistă în România; în acest scop au dezvoltat legăturile cu Legația Elvețiană, Turcă și mai puțin Portugheză. Aceste legături se întrețin prin Mihai Popovici, care aranjează și contacte dese între Maniu și miniștrii respectivi.

După cum se observă, nimic din ceea ce era important nu scăpa ochiului vigilent al SSI-ului, informat cu toate evoluțiile din spectrul politic al partidelor desființate.

”Deși există din punct de vedere al ideologiei și al metodelor deosebiri fundamentale între gruparea național – țărănistă și guvern, nu urmărim răsturnarea regimului, fiindcă nu vrem și nu putem să-i luăm locul, în împrejurările actuale.”

... în chestiunile mari, putem fi de acord”..

” De altfel gruparea național–țărănistă n-a urmărit și nu urmărește răsturnarea regimului, fiindcă nu vrea să ia puterea în împrejurările actuale, deci guvernul nu are în această grupare o opoziție în sensul obișnuit al cuvântului.”

Așa cum am arătat mai sus, ceea ce interesă în mod special erau atitudinea și acțiunile PNT-ului, a cărui activitate era pusă sub lupă, 24 de ore din 24.

În continuare, redăm Notă întocmită de SSI despre atitudinile politice ale fruntașilor național-țărăniști.³⁹

NOTĂ

De la național – țărăniști

În conducerea grupării național– țărăniște au loc importante discuții cu privire la o nouă atitudine a grupării, care este în curs de clarificare. Aceste discuții au pornit de la demersurile lui Mihai Popovici, care a anunțat pe ceilalți membri ai conducerii că a primit sugestii în vederea stabilirii unui nou armistițiu cu guvernul și că potrivit acestor sugestii, gruparea național – țărănistă n-ar părăsi țelurile și politica să, dar ar modera acțiunea întreprinsă până acum, care crează dificultăți politicii externe și militare a regimului. Atitudinea doctorului Lupu Înainte ca Maniu să se întoarcă din Ardeal, Mihai Popovici a făcut o vizită doctorului Lupu, căruia i-a expus această propunere, adăugând că Maniu nu se va reîntoarce, decât chemat de ceilalți membrii ai conducerii, când aceștia ar socoti necesară prezența sa în București. Maniu ar sta astfel la o parte, lăsând gruparea sub conducerea lui Mihalache, Mihai Popovici și doctorului Lupu, iar cum primul din aceștia lipsește din București, sub conducerea celorlalți doi. Doctorul Lupu a răspuns că nu poate accepta conducerea unui armistițiu, fiindcă n-ar avea nimic de condus și că nu-si poate lua răspunderea acestei atitudini, deoarece ar trebui să fie în prealabil examinată de toți factorii răspunzători ai grupării, în prezența lui Maniu. La aceasta dr. Lupu a adăugat că nu s-a considerat niciodată în situație de ostilitate cu guvernul, iar că intervențiile făcute de președintele grupării nu le poate interpreta ca o acțiune politică propriu-zisă. Intervențiile lui Maniu, a

³⁹ 1942 martie 26

precizat dr. Lupu, au fost supraevaluate, deoarece situația trebuie privită așa cum este: ne aflăm în astfel de raporturi cu Germania, încât guvernul face ce poate. Desigur, a afirmat dr. Lupu, sugestiile opoziției sunt necesare, fiindcă în acest chip opoziția colaborează într-un mod oarecare, iar gruparea național – țărănistă are astfel posibilitatea de a se manifesta pentru a putea juca rolul la momentul oportun, dar până atunci toți fruntașii grupării se află într-un armistițiu forțat. Dr. Lupu crede că acțiunea preconizată de Mihai Popovici are și un substrat personal, fostul ministrul de Finanțe având dificultăți la comisia pentru controlul averilor, vrea să se găsească într-o situație favorabilă față de guvern. Intimilor săi, dr. Lupu le-a mai adăugat că Maniu și cu Mihai Popovici lucrează întotdeauna în perfect acord, dar că uneori își împart rolurile "pentru a satisface necesitățile teatrale ale lui Maniu". În urma acestor discuții, Mihai Popovici a chemat pe Maniu în București. Atitudinea lui Mihalache, care a sosit în capitală în aceeași zi cu Maniu, nu este împotriva propunerii sugerate lui Mihai Popovici, cu atât mai mult cu cât, în general este binevoitor dlui mareșal Antonescu. Mihalache însă nu vrea să-și asume răspunderea pe care Maniu vrea să o lase în seama altora și de aceea a anunțat că deocamdată se reîntoarce la Dobrești, unde să aștepte desfășurarea evenimentelor.

” În concluzie – a spus Maniu - deși există din punct de vedere al ideologiei și al metodelor deosebiri fundamentale între gruparea național – țărănistă și guvern, nu urmărim răsturnarea regimului, fiindcă nu vrem și nu putem să-i luăm locul, în împrejurările actuale. ”

Atitudinea lui Maniu

Maniu nu dorește să lase un singur moment opiniei publice impresia că a încetat lupta și că este dispus să se dea la o parte, iar că gruparea național-țărănistă adoptă o atitudine mai conciliantă față de guvern și de politica acestuia. Maniu socotește agitația permanentă ca absolut trebuincioasă politicii

sale de captare și orientare a opiniei publice, din teama ca alte curente sau mișcări să nu câștige adeziunile pe care le deține actualmente gruparea în Ardeal și Vechiul Regat. Maniu a dat în același timp dispoziții intimilor săi să nu dezmință știrea – mai ales printre ardeleni că ar părăsi lupta pentru independența Ardealului, asigurându-i pe ardeleni că gruparea național – țărănistă continuă lupta, cu toate dificultățile pentru cauza națională. Cu privire la sugestia de armistițiu făcută de Mihai Popovici, Maniu a făcut în cursul zilei de 25 martie a.c. doctorului Virgil Solomon unele precizări:

a. Cu prilejul zilei audienței pe care Mihai Popovici a avut-o la Vicepreședintele Consiliului de Miniștri, cu privire la cazul Aurel Dobrescu, în cursul discuțiilor s-a pus problema unei atenuări a raporturilor opoziției cu guvernul. Mihai Popovici ar fi dat atunci un răspuns pe care Maniu îl aprobă.

b. Gruparea național-țărănistă, nu este în „război” cu guvernul, iar „armistițiul” există din ziua plecării fostului Rege Carol al II-lea. De altfel gruparea național-țărănistă n-a urmărit și nu urmărește răsturnarea regimului, fiindcă nu vrea să ia puterea în împrejurările actuale, deci guvernul nu are în această grupare o opoziție în sensul obișnuit al cuvântului.

c. Gruparea național-țărănistă a urmărit să afirme punctul său de vedere și vrea ca să aibă chiar posibilitatea legală de funcționare, pentru a ajuta în mod indirect guvernul în acțiunile cu caracter național. De aceea n-a refuzat guvernului concursul său tehnic, înțelegând prin acest concurs, autorizația dată diferiților membri ai grupării de a da un sprijin tehnic instituțiilor guvernamentale (de ex. ing. Mihăilescu la CAM, etc.). Acest concurs tehnic nu va fi refuzat nici în viitor.

d. Gruparea național – țărănistă s-a străduit să împiedice guvernul de a lua măsuri care dintr-un punct de vedere pot fi socotite erori. În acest sens gruparea național – țărănistă crede că România trebuie să-și economisească

materialul uman, deoarece armata va fi esențială pentru stabilirea drepturilor noastre în viitorul apropiat. În aceeași ordine de idei, gruparea național – țărănistă s-a manifestat în ce privește: germanizarea vieții economice, asigurarea independenței naționale, măsurile în chestiunea evreiască, conservarea potențialului economic, agitarea chestiunii Ardealului, ajutorarea refugiaților ardeleni, etc.

e. În concluzie – a spus Maniu - deși există din punct de vedere al ideologiei și al metodelor deosebiri fundamentale între gruparea național – țărănistă și guvern, nu urmărim răsturnarea regimului, fiindcă nu vrem și nu putem să-i luăm locul, în împrejurările actuale. „Dorim numai să lucrăm în sensul nostru, iar guvernul să înțeleagă necesitatea acțiunii noastre, așa precum noi înțelegem necesitatea și străduințele sale și încercăm să-i ajutăm prin sfaturi și avertismente, care nu trebuiesc interpretate ca, critici de ordin personal, ci ca o datorie impusă de rolul nostru politic. Așa privite lucrurile, a conchis Maniu, ne aflăm în armistițiu cu guvernul. Dealtfel schimbul de telegrame și scrisori dintre Mihai Popovici și Vice Președintele Consiliului dovedește că, în chestiunile mari, putem fi de acord”⁴⁰.

O altă notă a SSI -ului reda discuțiile și atitudinea liderilor liberali și țărăniști, vis a vis de ultimele evoluții ale situației politice, precum și viziunea lor asupra viitorului României.

⁴⁰ ASRI fond d, dosar nr. 1533, f. 409-414.

”Declarația difuzată de radio Londra, prin care Anglia afirmă că n-a făgăduit România Sovietelor, este vagă și neprecisă.”

”Notă informativă primită de SSI cu referire la poziția politică a liderilor liberali și naționali-țărăniști față de situația și viitorul țării.”⁴¹

NOTĂ

Din cercurile politice

- 1. Știrile răspândite în cercurile politice cu privire la alcătuirea probabilă a Consiliului de Stat au dat prilej grupărilor din opoziție să discute eventuala atitudine ce au de adoptat față de noua instituție, fiind de relevat că:*

La maniști se observă un curent împotriva participării persoanelor ce ar fi solicitate la lucrările Consiliului de Stat. Maniștii susțin că acest organism parlamentar, nefiind ales, n-ar avea autoritatea de a lucra, nefiind chemat decât să consfințească legile și măsurile guvernului, iar gruparea național-țărănistă „n-are motiv să gireze cu prestigiul sau o instituție, potrivnică ideologiei sale”.

La liberali se manifestă – în general – o atitudine similară. Dinu Brătianu, care este împotriva unei eventuale participări, a declarat recent că „opinia publică așteaptă altceva decât o Constituție, iar în împrejurările actuale, trebuie să se știe că lumea nu vrea decât ordine, liniște, administrație corectă, lefuri la vreme, mai puțină inflație, prețuri mai joase și o aprovizionare mai bine organizată. Nimeni nu cere mai mult. O Constituție presupune orizont și stabilitate, despre aceste două condiții fiind multe de discutat”. Cu toate acestea alte persoane din conducerea liberală, între care și unii georgiști, stau pe

⁴¹ 942 aprilie 15.

punctul de vedere că o participare la lucrările Consiliului de Stat ar da prilejul unor personalități din grupare să semnaleze guvernului situații pe care acesta nu le cunoaște îndeajuns, să sugereze unele măsuri, dar mai ales să evite măsuri ce pot fi interpretate ca greșeli, în special în domeniul economic și financiar, ceea ce ar constitui o contribuție însemnată la ameliorarea stării de lucruri actuală.

2. Fruntașul liberal C. Toma, care l-a vizitat de curând pe Gheorghe Brătianu, a reprodus față de câțiva intimi ai săi părerile vicepreședintelui grupării liberale cu privire la actuala situație externă și internă. În ce privește situația externă, Gheorghe Brătianu a declarat că este încă confuză căci nu se poate desprinde o linie conducătoare, iar că războiul este posibil să aducă multe surprize. „Situația internă – după părerea lui Gheorghe Brătianu – continuă a fi dificilă, deoarece lipsește unitatea și coordonarea”. Gheorghe Brătianu a declarat că după informațiile sale, păturile populare sunt nemulțumite, iar opinia publică este dezorientată. „La sate – a spus Gheorghe Brătianu – este foamete și nemulțumire, în timp ce muncitorii de la orașe, neputând face față necesităților vieții, alunec în unele cazuri spre extremismul de stânga”.

3. În cursul acestei săptămâni, doctorul Lupu, primind vizita unor intimi ai săi, a făcut câteva considerații asupra situației țării noastre în actuala conjunctură externă, cât și o serie de precizii asupra punctului său de vedere în domeniul politic intern. „Problema centrală – a afirmat doctorul Lupu – în ce privește poziția României față de puterile aliate este determinată de raporturile româno-sovietice. Străduințele lui Maniu de a determina, prin englezi, o declarație din partea Sovietelor că renunță la Basarabia și Bucovina de Nord n-au dus la un rezultat. Declarația difuzată de radio Londra, prin care Anglia afirmă că n-a făgăduit România Sovietelor, este vagă și neprecisă. Firește că Anglia n-a făgăduit Uniunii Sovietice alte țări, dar înainte de aceasta trebuie clarificată atitudinea URSS față de Basarabia și Bucovina de Nord, ori în actualele

împrejurări Marea Britanie nu poate să realizeze acest lucru. Pe de altă parte englezii cer așa ziselor forțe democratice din România să treacă la atitudine, dar cum se poate acest lucru și în ce formă? În afară de aceasta o defecțiune a armatei noastre înseamnă ori ocuparea României de către URSS, ori ocuparea României de către Germania. Englezii preferă oare ca România să fie ocupată în mod absolut de germani? Mi se pare că situația actuală este preferabilă. În general, problemele externe sunt încă neclare și trebuie așteptată desfășurarea evenimentelor”. În altă ordine de idei, doctorul Lupu a declarat că este informat asupra atitudinii ezitante, cât și asupra planurilor lui Mihalache de a reactualiza și polariza în persoana sa problema țărănească, la încheierea păcii. „Este greu de spus ce va fi după război – a spus doctorul Lupu – după cum nu se poate ști cu ce vor veni cei de pe front, cât și ce stare de spirit va exista. Mă aștept ca în primele momente să fie un haos. Mihalache din nou idolul țăranimii? Greu de crezut. În afară de aceasta, Mihalache nu se poate orienta în domeniul internațional, fiindcă vede lucrurile unilateral și își închipuie că victoria Germaniei n-ar atinge prea grav România, dar se înșeală. Țărănimea, căreia vrea să-i creeze o soartă mai bună, nu-si va putea atinge acest țel decât într-o Românie liberă, care nu poate fi realizată de țări totalitare ca URSS sau chiar Germania. Convingerea mea este că toată această pătură politică din care fac parte, împreună cu Maniu și Mihalache, nu va avea de jucat un rol prea mare. Alte elemente se vor impune; dacă ar fi existat Parlament, aceste elemente s-ar fi selecționat până acum”. Sursă serioasă .”⁴²

O chestiune ivită la orizont, în primăvara anului 1942, a fost aceea dacă PNT și PNL trebuie să acorde o mână de ajutor regimului celor doi Antonești.

⁴² ASRI, fond “d”, dosar nr.1605, f.292-295.

După cum se poate constata și în nota de mai jos, datată 8 mai 1942, atitudinea celor două principale partide de opoziție era divergentă, ba chiar și în sânul aceluiași partid opiniile erau împărțite:

”Notă informativă primită de SSI cu referire la punctele de vedere ale liberalilor și național-țărăniștilor față de un eventual sprijin politic oferit guvernului.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Problema care preocupă cercurile politice în momentul de față este participarea la Consiliul de Stat. Liberalii discută dacă este oportun și politic ca reprezentanți ai grupării să primească de a face parte din Consiliul de Stat. Părerile sunt împărțite, iar Gheorghe Brătianu susține teoria „actului de prezență”, potrivit căruia o grupare politică trebuie să caute prilejul de a fi prezentă pretutindeni și a-și putea spune cuvântul. Gheorghe Brătianu a emis ideea ca elemente liberale care nu ar putea propriu-zis să angajeze conducerea grupării să fie îndemnate a încerca să intre în Consiliul de Stat, urmând ca principalii fruntași să stea în rezervă. Chestiunea este în discuție. Național-țărăniștii sunt în principiu împotriva participării, pe motivul că aceasta ar însemna o conlucrare cu un guvern amic Germaniei și ar avea repercusiuni asupra situației grupării față de anglo-săxoni. Maniștii, și în special Maniu, doresc să determine și pe liberali să nu ia parte la Consiliul de Stat. La național-țărăniști sunt însă și opinii contrarii, Mihai Popovici – printre alții – susținând că participarea câtorva elemente ar fi utilă.

2. În legătură cu memoriul pe care Maniu îl pregătește pentru a-l înainta domnului mareșal Antonescu, Sever Bocu a declarat recent că redactarea acestei întâmpinări întârzie deoarece fiind vorba despre un memoriu conținând

date și precizii, colectarea acestora cere timp îndelungat. Bocu și-a exprimat opinia personală că înaintarea memoriului nu este încă actuală.

3. Constantin Hagea, directorul ziarului „Ardealul” reîntors recent de la Timișoara, a făcut cunoscut lui Maniu că acolo s-a observat că portocalele de proveniență italiană sunt ambalate în foițe de hârtie, cu tipărituri și texte putând fi interpretate ca manifestări de propagandă maghiară. Pe unele foițe se află figura regilor Arpad și Ștefan cel Sfânt, unele în limba italiană și altele în limba germană. Cazul – a raportat Hagea – a făcut o mare impresie în Timișoara, iar consulul italian de acolo, care are relații în diferite cercuri românești, ar fi fost silit, în fața atmosferei ce i s-a făcut, să raporteze cerând să se ia măsuri ca asemenea afișe de propagandă să nu mai fie trimise în România, „unde contribuie la întărirea curentului anti-italian și așa destul de puternic în urma arbitrajului de la Viena”. Se anexează în fotocopie o asemenea foiță de ambalaj cu efigia regelui Arpad.

4. În ziua de 27 aprilie a.c. un necunoscut a predat servitorului de la Olga Sturza din Iasi un plic pentru George Brătianu, care era găzduit acolo cu ocazia conferinței ținută în capitala Moldovei. Plicul conținea un manifest – anexat în transcriere – adresat locuitorilor din Moldova români, naționalități conlocuitoare, bătrâni și tineri semnat de „Comitetul Moldovei pentru România Liberă”. Manifestul atacă pe Fűehrer și pe domnul mareșal Antonescu, pe tema războiului din Răsărit și – speculând problema Ardealului – încearcă a crea o nenorocire în alianța noastră cu Axa, încheindu-se cu un apel pentru „libertatea României”. Prin factura sa, manifestul denotă o evidentă proveniență comunistă. Sursă serioasă”⁴³.

⁴³ ASRI, fond “d”, dosar nr.1605, f.253-255.

Și raportul informativ al SSI-ului, din ziua următoare, 9 mai 1942, repetă ideea conform căreia Iuliu Maniu era personalitatea politică cea mai activă, în timp ce liberalii erau categorisiți ” *puțin dinamici și cu o rază de acțiune mult mai redusă, secondează gruparea manistă.* ”

Pentru cei care studiază istoria acestor partide, în perioada Războiului Mondial, asemenea rapoarte sunt o adevărată mină de aur. Iată conținutul sintezei amintite, pentru data de 9 mai 1942: ” *Sinteză întocmită de SSI pentru Buletinul de informare al Președinției Consiliului de Miniștri privind atitudinea politică a liberalilor și național-țărăniștilor față de situația țării.*

SINTEZĂ ASUPRA ACTIVITĂȚII MAI RECENTE A GRUPĂRILOR POLITICE

Activitatea grupărilor și personalităților din opoziție s-a desfășurat, după cum urmează: Iuliu Maniu continuă să fie personalitatea politică cea mai activă pe când liberalii, mai puțin dinamici și cu o rază de acțiune mult mai redusă, secondează gruparea manistă. Iată principalele fapte petrecute:

I. Național-țărăniștii

1. Evenimentele externe și faptele de război constituie ca de obicei, principala preocupare, acestea fiind judecate și interpretate în raport cu repercusiunea pe care pot să o aibă asupra României. Discursul Fűhrerului, care – după părerea acestor cercuri – dezvăluia o situație nouă în interiorul Germaniei și o slăbire a forțelor morale de rezistență din Reich a creat opinia răspândită și exploatată, că prăbușirea Germaniei ar putea să se producă, mai repede decât era de așteptat.

2. Anunțarea campaniei din primăvară a readus în discuție noile angajamente militare ale României și a determinat pe Maniu să alcătuiască un nou memoriu,

a cărui expediere a fost însă amânată, atât din cauza refuzului lui Dinu Brătianu de a-l contrasemna, cât și datorită insistențelor lui Mihai Popovici, care nu dorește o nouă înăsprire a raporturilor dintre gruparea național-țărănistă și guvern.

3. Anunțarea noii Constituții și a Consiliului de Stat determină o luare de poziție împotriva acestor instituții și pregătirea în vederea unui demers comun liberalo-național-țărănist, care nu s-a mai produs, fiindcă Constituția n-a fost edictată, iar Consiliul de Stat a fost amânat.

4. Nota americană trimisă guvernului român a prilejuit ideea unei intervenții a grupării național-țărăniste atât față de guvern, cât și față de puterile aliate, spre a încerca o mediere în chestiunea Basarabiei și Bucovinei de Nord și în acest caz o acțiune mai amplă în vederea unei încetări a ostilităților româno-sovietice. Această încercare se află în discuție în momentul de față.

5. Contactele diplomatice de informație continuă; Mihai Popovici, însărcinat în special cu raporturile cu diplomații străini, a văzut pe ministrul Elveției, al Suediei și al Turciei. Maniu însuși a solicitat o întrevedere cu ministrul Elveției, în legătură cu nota americană.

6. Zilnic au loc conciliabule la locuința lui Maniu, la care participă obișnuiții Mihai Popovici, Ghiță Pop, Hudiță, doctorul Solomon, Ilie Lazăr, general Negrei, cât și o serie întreagă de elemente din gruparea național-țărănistă, din tineretul liberal, dintre foștii fruntași ai muncitorimii, ziariști români și străini etc. Se aduc informații și se comentează evenimentele zilei.

7. Maniu continuă să întrețină raporturi de amiciție, informație și colaborare cu Dinu Brătianu, Barbu Știrbey, dr. Angelescu, V.P. Sassu, I. Mihalache a fost obiectul unor atenții speciale din partea lui Maniu, în ultima vreme.

8. Maniu întreține legături cu unii legionari, sub motiv că această mișcare trebuie supravegheată și eventual canalizată în lupta națională pentru cucerirea Ardealului; totuși, recrudescența legionară din școli, a determinat pe maniști (Ghiță Pop) să alcătuiască un manifest contra legionarilor, ca provenind din partea unor studenți democrați, manifest care va fi difuzat zilele acestea.

9. Tineretul manist cere o acțiune mai energică. Maniu se opune sub cuvânt că nu vrea să primejduiască alte elemente și acceptă ca Mihai Popovici să solicite vicepreședintelui de Consiliu ușurări pentru grupul Vișoianu- Rică Georgescu, iar în același timp să ceară încuviințarea pentru o serie de adunări în Ardeal cu caracter revizionist.

10. Discuțiile cu privire la Constituție învederând necesitatea unor studii asupra problemelor actuale și de viitor s-a hotărât ca cercul de studii al grupării, prezidat de prof. G. Tașcă, să fie întrunit; de asemenea, C. Vișoianu a fost însărcinat să alcătuiască comitete de studii, cu tinerii intelectuali.”⁴⁴

Din cuprinsul acestor rapoarte extrem de laconice, dar redând cu precizie o realitate, ce nu ar mai fi putut fi cunoscută, dacă dosarele SSI –ului nu le-ar fi păstrat, sau ar fi fost distruse în totalitate, se observă că relațiile dintre PNȚ și PNL au urmat o linie sinuoasă: puncte de convergență, dar și momente de divergență, așa cum rezultă din Nota informativă, datată 26 mai 1942:

⁴⁴ ASRI, fond “d”, dosar nr.1539, f.360-361.

” Notă informativă primită de SSI cu referire la opiniile politice exprimate de doctorul Constantin Argetoianu.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. În ultimul timp s-a produs o răceală între conducerea grupării liberale și cea a grupării național-țărăniste. Această situație de raporturi a fost provocată de faptul că Dinu Brătianu a făcut rezerve și a evitat să semneze memoriul prin care Maniu urmărea să solicite domnului mareșal Antonescu de a opri trupele române pe actualele poziții spre a nu mai participa la continuarea ofensivei pe Frontul de Răsărit.

2. În cursul săptămânii trecute, Constantin Argetoianu a făcut o serie de declarații într-un cerc de amici politici, prilej cu care fiind întrebat ce crede despre ultimele evenimente în legătură cu războiul, a declarat: „Cu rușii cred că în 3-4 luni se termină, dar după dezastrul rușilor cred că războiul va mai dura încă 4-5 ani de zile. Chiar dacă va dura atât războiul, cred că tot germanii vor ieși învingători, deoarece sunt mai bine organizați pentru războiul de uzură, ca și pentru celelalte eventualități”. Întrebat fiind despre situația Franței, Argetoianu a declarat: „Lupta mare care se dă acum este ca Franța să ia în Pactul Tripartit rolul deținut până în prezent de Italia”. În ce privește raporturile noastre cu Italia, Argetoianu a afirmat: „Noi am încheiat cu Italia un acord comercial, între altele, pentru livrarea de cereale, ori după câte sunt informat, Italienii revindeau aceste cereale Elveției. De asemenea, alte mărfuri livrate de noi Italiei s-au găsit prin Ungaria, cum este bunăoară benzina. Am informații că Reichul, aflând de toate acestea, a fost de acord ca România să nu mai dea cereale italienilor, urmând ca Germania să-i livreze aceste cereale în

măsura în care să fie satisfăcute nevoile minimale ale italienilor”. În legătură cu chestiunea Ardealului, Argetoianu a declarat: „Chestiunea Ardealului cred că nu este oportună, deoarece se va rezolva, probabil, la masă verde”.

3. Pe numele fruntaşului naţional-ţărănist Vasile Serdici a sosit din Portugalia, prin intermediul Legaţiei Portugheze din Bucureşti, o scrisoare voluminoasă de dimensiunile unui pachet. După cum se ştie, Serdici a făcut de curând o călătorie în Portugalia pentru a aranja o serie de afaceri, având ca obiect importarea în ţara noastră a unei serii de produse care lipsesc pe piaţa românească, precum şi un eventual export de produse petrolifere româneşti. În afacerea produselor petrolifere, Serdici a tratat la Lisabona cu Martin Schein, cunoscut petrolist din România, care a emigrat din ţara noastră acum aproximativ doi ani.

*4. În cursul săptămânii trecute, fruntaşul naţional-ţărănist Constantin Vişoianu s-a întâlnit întâmplător cu Patrick de Reutersward, ministrul Suediei. Sursă serioasă.*⁴⁵

Dar odiseea memoriilor redactate şi trimise de cei doi lideri pe adresa mareşalului Ion Antonescu continuă şi în vara anului 1942. Astfel, la data de 14 iunie 1942, un raport al SSI -ului consemna faptul că se pregătea redactarea unui nou memoriu pentru şeful statului, având aceleaşi două semnături, dar cu contribuţia, parţială, a lui Ghiţă Pop, amic intim al lui Dinu Brătianu:

⁴⁵ ASRI, fond “d”, dosar nr.1605, f.187-188.

”Notă informativă primită de SSI cu referire la redactarea unui nou memoriu adresat mareșalului Ion Antonescu de către liderii național-țărăniști și liberali.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. În seara zilei de 10 iunie a.c., Maniu a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu, care i-a adus la cunoștință hotărârea conducerii liberale, luată în aceeași zi, la un dejun organizat la Tancred Constantinescu, unde s-a stabilit ca gruparea liberală să semneze memoriul preconizat de președintele celei național-țărăniște, cu anumite modificări introduse spre a se evita interpretări ce ar putea denatura sensul memoriului. În cursul zilei de 10 iunie, Maniu i-a făcut o vizită lui Mihalache la Dobrești, unde s-a deplasat cu automobilul lui Răchițan. Revenit în capitală, Maniu a avut o consfătuire în cursul dimineții cu amicii săi intimi, Mihai Popovici, Ghiță Pop, cu care a stabilit formula noului memoriu ce va fi făcut în comun cu liberalii. Ghiță Pop a fost însărcinat să dea o nouă redactare acestui memoriu, care va căpăta apoi o formă definitivă din conexarea cu un memoriu ce-l va redacta Dinu Brătianu. În noul memoriu se va vorbi de:

a. Necesitatea economisirii forțelor militare.

b. Primejdia de la Vest.

c. Necesitatea ca „armata să aibă forța necesară de a stabili ordinea internă”.

d. Situația economică și „necesitatea de a se rezistă presiunii economice germane”.

e. Se va evidenția că unele cercuri germane sprijină fățiș teza ungară; în această privință se vor cita pasaje caracteristice dintr-un număr recent al revistei germane „Wirtschaftsdienst”.

f. Pasaje speciale sunt rezervate diferitelor chestiuni de politică internă. În cercurile maniste se declară că cele două grupări întârzie intervenția, satisfăcând astfel unele sugestii, care au preconizat să se temporizeze intervenții până la reîntoarcerea domnului mareșal Antonescu, „când poate demersul opoziției va fi devenit inutil”. Maniștii arată că au dat urmare acestei sugestii, deși sunt convinși că și după reîntoarcerea domnului mareșal Antonescu este probabil că situația va fi aceeași.

2. Gruparea național-țăranistă, care a urmărit negocierile ministrului dr. Clodius cu mare atenție, proiectează să răspândească o “notă informativă”, în care să dea detalii cu privire la cererile ministrului german și să îndemne la rezistență „în numele intereselor economiei românești și pentru păstrarea independenței noastre economice”. Se agită ideea ca și un grup de mari producători să facă o intervenție pe lângă Guvern, pentru a cere ca „în discuțiile cu delegația germană să se aibă în vedere interesele producătorilor români”. Această propunere a fost sugerată la „Uniunea sindicatelor Agricole” și la „Clubul Agricol” de câțiva mari proprietari.

3. Cu ocazia zilei naționale suedeze, serbată recent, fruntașul național țăranist C. Vișoianu a felicitat pe ministrul de Reuterswärd, în numele său personal și a transmis un mesaj autograf din partea lui Maniu. Acest mesaj elogiază atitudinea de „demnă neutralitate” a Suediei și declară că exemplul acesteia ca și al Elveției, „este un triumf al spiritului asupra forței”. În cuprinsul aceluiași mesaj, Maniu își manifestă speranța că, „oricare ar fi mersul evenimentelor, legăturile materiale și spirituale între Suedia și România să se amplifice spre binele ambelor Regate”.

de opoziție, deopotrivă” – a încheiat Gheorghe Brătianu. La întrebarea ce i-a fost pusă cu privire la atitudinea sa în această chestiune, Gheorghe Brătianu a declarat că „va veghea prin toate mijloacele care îi stau la dispoziție, ca interesele supreme ale țării să fie salvagardate”. La remarca ce a fost făcută de Dinu Brătianu și liberalii bătrâni că se opun unei colaborări cu germanii și că ar lucra împotriva unei formule de guvern în care Gheorghe Brătianu ar avea rolul prim, acesta a declarat că presupusă atitudine a bătrânilor este judecată în funcție de situația actuală. Gheorghe Brătianu a declarat că nu dorește să ia guvernul, dar că, dacă situația s-ar schimba și ar surveni primejdii iminente pentru țară, toată lumea ar fi obligată să-și modifice atitudinea. În această gravă eventualitate – a spus Gheorghe Brătianu – s-ar cerceta primejdiile și s-ar lucra, cu orice jertfe, pentru a le evita. Totodată, Gheorghe Brătianu a adăugat că nu vede momentan nici o posibilitate de conlucrare a sa în conjunctura actuală. Gheorghe Brătianu a arătat că nu agreează nici o colaborare cu Cancicov, căruia îi reproșează că „a lucrat și cu fostul rege Carol al II-lea și cu legionarii și cu partidele și cu dictatura”. Cu aceeași ocazie, Gheorghe Brătianu a formulat aprecieri defavorabile asupra caracterului fostului ministru de Finanțe. „Acela care dorește o colaborare este Cancicov”, a încheiat Gheorghe Brătianu”.⁴⁷

Nesfârșitele frecuşuri din interiorul mișcării liberale sunt relatate și în altă notă a SSI-ului, datată 17 iulie 1942:

⁴⁷ ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 33-34.

”Notă informativă primită de SSI despre divergențele de opinii între liderii liberali.

NOTĂ

De la liberali

Gheorghe Brătianu continuă activitatea de reorganizare a grupării liberale, sub forma de filiale ale „Societății de Cultură Național-Liberală”. Această acțiune se duce sub directa conducere a lui Gheorghe Brătianu și a colaboratorilor săi apropiați, procedându-se deocamdată la o revizuire a cadrelor fruntașe din provincie. Elementele socotite devotate lui Gheorghe Tătărescu sunt eliminate, pentru ca fostul prim-ministru să nu poată dispune de o parte din cadrele liberale. În general, cei însărcinați cu regruparea cadrelor în județe, nu sunt foștii șefi de organizație ai vechiului Partid liberal; se utilizează georgiștii devotați sau noi personalități provinciale, socotite apte de a strânge, în fiecare județ, un grup de persoane interesante, atât din punct de vedere al ascendenței în opinia publică, cât și a valorii și prestigiului personal. Negocierile se duc în mod secret, prin emisări trimisi din București. Gheorghe Brătianu a declarat intimilor săi că trebuie să folosească pentru moment metodele de conspirativitate, asemănătoare celor legionare. Concomitent cu acțiunea lui Gheorghe Brătianu, Gheorghe Tătărescu a folosit o serie de emisări personali pentru a proceda la o regrupare a elementelor de care s-a servit în guvernarea de patru ani. Gheorghe Tătărescu urmărește să-și creeze o grupare a să. Plecând pentru câteva zile la mosia sa de la Poiana, Gheorghe Tătărescu a anunțat pe apropiații săi că se va reîntoarce în București la mijlocul săptămânii viitoare, pentru a continua discuțiile cu amicii săi. Acțiunea de reorganizare a grupării liberale întreprinsă de Gheorghe Brătianu – și considerată ca o încercare de consăcrare a șefiei acestuia cu consimțământul lui Dinu Brătianu – a pus în mișcare pe amicii lui Tătărescu. Gheorghe

Brătianu invitase la ședințele „Societății de Cultură Național Liberală” și pe membri grupării „Părerii liberale”, considerată ca o grupare de elită a Partidului liberal. Câțiva dintre aceștia au luat parte la ședințele de la clubul liberal. Gheorghe Tătărescu a luat imediat contact cu o parte dintre membrii grupării „Părerii liberale” și în special cu Costel Tătăranu, șeful, de fapt, al acestei grupări. Costel Tătăranu și Georgel Gheorghiu, fostul secretar general în Ministerul de Industrie și Comerț, au vizitat pe toți membrii grupării „Părerii liberale”, pentru a le sugera să nu se angajeze cu Gheorghe Brătianu. O parte dintre cei care veniseră la ședință, între care și avocatul H. Aznavorian, au renunțat; alții, ca fostul raportor general al bugetului, C.C. Zamfirescu, Radu Patrulius, etc. Au optat pentru Gheorghe Brătianu. Aceiași acțiune se duce de către Tătărescu și în organizațiile provinciale, unde terenul este mai prielnic pentru fostul prim-ministru, deoarece Gheorghe Brătianu tinde să înlăture și pe o parte dintre vechii liberali, pentru a-i înlocui cu georgiștii. ”⁴⁸

În vara anului 1942 are loc o întâlnire la vârf, Dinu Brătianu – Iuliu Maniu, în urma căreia s-a decis redactarea unui nou memoriu, adresat lui Ion Antonescu. Acțiunea a fost cu atenție monitorizată de către agenții SSI, care au relatat următoarele⁴⁹:

Notă informativă primită de SSI despre cele discutate cu ocazia întrevederii dintre Iuliu Maniu și Dinu Brătianu.

NOTĂ

Din cercurile politice

În dimineața de 27 iulie a.c. Maniu a făcut cunoscut intimilor săi că a avut o întrevedere cu Dinu Brătianu și că în cursul acestei întrevederi a izbutit să se

⁴⁸ ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 25-27.

⁴⁹ 1942 iulie 28

pună din nou de acord cu președintele grupării liberale. Cu toate divergențele de tactică ivite între președinții celor două grupări, s-a putut constata în timpul ultimului schimb de vederi că, în linii generale, au menținut aceleași opinii cu privire la problemele de politică externă, poziția României în război și numeroase probleme de ordin intern. Deși comitetul de conducere al grupării național-țăraniste a hotărât să nu se întreprindă pentru moment nici un demers pe lângă guvern și deși o importantă facțiune din gruparea liberală în frunte cu Gheorghe Brătianu se află pe același punct de vedere, totuși, președinții celor două grupări au hotărât:

- 1. Să reia discuțiile, direct, fără intermediul altor persoane, pentru stabilirea definitivă a unui text comun.*
- 2. Că este în interesul țării ca grupările de opoziție să-și expună în scris punctul lor de vedere cu privire la politica războiului.*
- 3. Să găsească momentul propice unui asemenea demers, așteptând mai întâi clarificarea raporturilor dintre guvern și germani”⁵⁰.*

O altă notă informativă, datată 31 iulie 1942, dezvăluie discuțiile și comentariile lui Iuliu Maniu față de decizia unor lideri liberali de a se deplasa pe front, cât și măsurile PNT, cu intenția de a da o lovitură de imagine, la rândul său, prin trimiterea unora dintre liderii țărăniști în interiorul țării sau în Ardeal.

⁵⁰ ASRI fond d, dosar nr. 1605, f. 96.

” Notă informativă primită de SSI despre comentariile lui Iuliu Maniu față de decizia lui Gheorghe Brătianu de a pleca pe front.

NOTĂ

Din cercurile politice

1, Fiind întrebat cu privire la plecarea lui Gheorghe Brătianu pe front, Maniu a declarat că aceasta – după părerea sa – constituie o greșală politică. Maniu a subliniat – din punctul său de vedere – deosebirea dintre Mihalache și Brătianu. „Mihalache a cerut să fie înrolat ca voluntar, dar imediat ce Basarabia a fost recucerită, a intervenit să fie demobilizat, considerând că războiul nostru nu mai are nici un scop. Gheorghe Brătianu dovedește încă o dată că nu este fixat asupra propriei sale atitudini, deoarece după ce s-a dus la dl mareșal Antonescu cu scrisoarea grupărilor de opoziție și s-a solidarizat implicit cu acțiunea care condamnă continuarea războiului nostru în Răsărit, astăzi cere din nou să fie mobilizat și, prin aceasta, se declară pentru continuarea războiului în Răsărit. Contradicția în care s-a pus Gheorghe Brătianu dovedește – a spus Maniu -, că nu se poate fixa pe o linie politică și că procedează după împrejurări. Motivul ce se invocă, că ar fi vrut să constate personal progresele administrației sovietice nu poate avea vreo valoare. Motivul real de a sonda starea de spirit a armatei putea fi lăsat în seama unor oameni de încredere, care nu angajează prin prezența lor voluntară pe front un partid politic”. Maniu a încheiat declarând că probabil această acțiune a lui Gheorghe Brătianu va avea repercursiuni asupra grupării liberale în viitorul apropiat.

2. Sesizându-se de acțiunea de reorganizare a grupării liberale, întreprinsă de Gheorghe Brătianu, Maniu a dat dispoziții ca și gruparea național-țărănistă să

înceapă reorganizarea cadrelor sale, arătând că „această acțiune este necesară în momentul de față, când și regimul și liberalii își caută aderenți”.

3. În acest scop, diferiți fruntași național-țărăniști au căpătat misiunea de a vizita câteva capitale de județ și a lua contact cu fruntașii locali.

4. Asemenea misiuni au primit până acum. Sever Bocu pentru Banat; Ilie Lazăr și dr. Virgil Solomon pentru câteva județe din Ardeal; Ghiță Pop pentru Ploiești și Buzău; dr. Corneliu Coposu pentru tineretul din Ardeal. Dr. Virgil Solomon este plecat în Ardeal, iar Ghiță Pop a plecat la Ploiești în ziua de 27 iulie a.c.”⁵¹

Rapoartele SSI –ului privind acțiunile liderilor PN Ț și PNL converg spre a pune în evidență mai ales disensiunile dintre acești conducători politici, după cum rezultă și din nota următoare, unde este abordată polemica privind eventualele sancțiuni destinate oamenilor politici socotiți că au contribuit la dezastrul țării:⁵²

” Notă întocmită de SSI despre opiniile lui Iuliu Maniu față de eventualele sancțiuni destinate oamenilor politici care au contribuit la dezastrul țării.

NOTA

Polemica dintre Maniu și Valer Pop a pus în discuția conducerii național – țărăniște chestiunea eventualelor sancțiuni destinate oamenilor politici socotiți că „au contribuit la dezastrul țării”. Cu acest prilej, raportându-i-se că în lumea politică maniștii sunt considerați prea sectari, iar că lui Maniu personal i se reproșează că nu vrea să colaboreze cu elemente care au putut să săvârșească greșeli de metodă, dar care au păstrat aceeași ideologie democratică, președintele grupării național – țărăniște a ținut să precizeze punctul sau de vedere în această chestiune, declarând că:

⁵¹ ASRI fond d, dosar nr. 1607, f. 322-323

⁵² 1942 august 13.

1. Gruparea național – țărănistă trebuie să tindă a redeveni un partid de masă, iar masele „nu trebuie să fie decepționate prin reactualizarea persoanelor care au gresit, au trădatsau au tranzacționat”. „Se va da prilejul elementelor ezitante, dar necompromise să se reabiliteze, fără însă a juca roluri de prim ordin”, a adăugat Maniu.

2. Sancțiuni severe vor fi aplicate probabil la trei categorii:

a. A celor care au contribuit, prin orice mijloc la instaurarea dictaturii fostului Rege Carol II și la suprimarea libertăților, dictatura fostului Suveran fiind socotită de Maniu ca punctul de plecare al tuturor nenorocirilor abătute asupra țării.

b. A celor care au ordonat, comissau încurajat crimele de Stat. Maniștii pretind că, în cazul când evenimentele o vor permite, vor fi diferite unei Justiții, cu o procedură rapidă, persoanele care au ordonatsau executat toate crimele politice, începând cu acele împotriva legionarilor și terminând cu masăcrele împotriva evreilor. „Trebuie să se reîncetățenească ideea că oricine e supus legii și că poporul român nu tolerează crimele”. Această operă de justiție este socotită de maniști că e necesară atât din punctul de vedere al moralității interne, cât și al restabilirii unei bune reputații a țării peste graniță.

c. A celor care au contribuit prin orice mijloc, la pierderea granițelor țării.”⁵³

În toamna anului 1942, mai precis la 24 septembrie, Constantin I.C. Brătianu adresează o scrisoare mareșalului Ion Antonescu, privind pericolul prelungirii campaniei din Răsărit.

Printre altele, semnatarul scrisorii subliniază: „V-am prevenit în mai multe rânduri, în 1941 și 1942, că România nu trebuie să-și trimită trupele sale în interiorul Rusiei, fără a-si pune în pericol chiar existența sa, că ea este

⁵³ ASRI, fond d, dosar nr. 1607, f. 289-290.

amenințată să fie strivită în conflictul armat a două mari puteri și că, pe de altă parte, situația ei economică devine din zi în zi mai critică. V-am sfătuit mai târziu să retrageți în interiorul țării trupele noastre de peste Nistru și să le rezervați pentru apărarea noastră în contra ungarilor. În loc de a asculta apelurile ce v-am făcut, ați trimis aproape toată armata noastră în interiorul Rusiei”.

Desigur, pe lângă memorii, Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au avut și alte canale de contact pe lângă mareșalul Ion Antonescu. Este interesant de aflat care au fost demersurile celor doi lideri ai opoziției în chestiunea evreiască, dat fiind faptul că SSI-ul a înregistrat prompt, la data de 10 octombrie 1942, reacțiile diversilor politicieni față de acest subiect:

” Notă a SSI privind intervențiile lui Iuliu Maniu și Dinu Brătianu la mareșalul Ion Antonescu în problema deportării evreilor.

NOTĂ

Din cercurile politice

1. Încă din cursul zilei de 7 octombrie a.c. fruntașii național-țărăniști au fost anunțați că Maniu și Mihai Popovici sunt așteptați să sosească în București în cursul zilelor următoare. Doctorul Lupu, care se află în București din ziua de 6 octombrie a.c., este din nou suferind și, deși va fi silit să nu părăsească patul câteva zile, totuși încearcă cu perseverență să obțină o audiență la dl mareșal Antonescu.

2. În dimineața de 7 octombrie a.c. a avut loc la Banca Românească obișnuitul conciliabul politic săptămânal la care au participat Dinu și Gheorghe Brătianu, V.P. Sassu, etc. Dinu Brătianu a pus în curent pe prietenii săi cu ultimul demers făcut de Maniu. Fără să precizeze caracterul pe care l-a

avut acest demers, Dinu Brătianu a arătat că – după informațiile ce i-au fost comunicate de Maniu – dl mareșal Antonescu este hotărât să mergă până la capăt în colaborarea cu Germania, „cu toate consecințele pe care aceasta le va atrage”.

În chestiunea evreiască – a declarat Dinu Brătianu – Maniu a rămas cu impresi a că a reusit să furnizeze argumente care să facă pe dl mareșal Antonescu să reflecteze și mai atent asupra măsurilor pe care le poate avea deportarea.

Dinu Brătianu a arătat apoi că pe memoriul ce l-a înaintat dlui mareșal Antonescu în chestiunea trimerii de noi trupe, Conducătoarul statului a pus o rezoluție care poate fi considerată „ofensătoare pentru Partidul Liberal și pentru șeful său”. „Printr-o simplă rezoluție – a spus Brătianu – se face procesul Partidului Liberal și a trecutului său, când aceste lucruri aparțin istoriei”. „În aceste condiții, a adăugat Dinu Brătianu, este greu să încercăm de a mai avea vreun contact cu guvernul”. „Am avut în proiect un nou memoriu în chestia evreiască, dar față de atitudinea dlui mareșal Antonescu, îmi este iarăși imposibil să mai fac vreun demers”. „Intervențiile mele n-au nici o curmare; eu mi-am făcut datoria, iar viitorul va decide cine a avut dreptate”, a încheiat Dinu Brătianu.

3. V. Gh. Bârcă, fost subsecretar de stat în guvernul Tătăărăscu, a fost numit director la Federația Națională a Cooperațivelor Viticole din România”⁵⁴.

Aflăm așadar că liderul liberal s-a simțit profund jignit, când Conducătoarul statului a pus o rezoluție care poate fi considerată „ofensătoare pentru Partidul Liberal și pentru șeful său”. Cu toate acestea, la data de 29 octombrie, 1942, Mareșalul Ion Antonescu răspunde printr-o scrisoare extinsă,

⁵⁴ ASRI, fond d, dosar nr. 1607, f. 60-61.

de nu mai puțin de 125 pagini, lui C.I.C. Brătianu, prezentând politica PNL și făcând comparații cu ceea ce a realizat guvernul său după 6 septembrie 1940. Se distinge cu ușurință starea de nervozitate, sub imperiul căreia a fost redactată această scrisoare. Mareșalul Ion Antonescu nu și-a îngăduit niciodată un asemenea ton față de Iuliu Maniu.

Acestei lungi și ofensatoare epistolă îi răspunde C.I.C. Brătianu la data de 14 noiembrie 1942, textul multiplicat probabil în numeroase copii, circulând și prin salaonele Capșei. Replica lui Constantin I. C. Brătianu la răspunsul mareșalului Ion Antonescu din 29 octombrie 1942, se încheie cu următoarea mențiune: „*Propunerea dvs de a vă lua locul la cârma statului, când sub ocupația străină se declară că «România este Mareșalul Antonescu», este desigur o glumă din partea dvs*”.

Revenind însă la disensiunile dintre PNL și PNT, prezentăm în continuare raportul sursei „*Eleodor*”⁵⁵, privind *investigațiile Legației Elveției privind diferențele de opinii survenite între Iuliu Maniu și Dinu Brătianu, și rezultatul acestora.*

NOTĂ

Legația Elveției face investigații pe chestiunea versiunii dacă, într-adevăr, s-a produs o ruptură de principii între șefii partidelor liberal și național țărănesc, pe tema viitoarei organizări a statului și a atitudinii ce urmează a fi adoptată, de acum, față de actualul regim. Din informațiile culese de această legație în cercuri politice interne apropiate celor doi oameni politici rezultă că: 1. Dl Maniu a rămas pe vechea poziție față de campania în Rusia, pe când dl Dinu Brătianu, din ce în ce mai mult sub influența nepotului său,

⁵⁵ 1942 noiembrie 7

George Brătianu, este pentru necesitatea doborârii cu orice preț a forței bolșevice, întrucât acest lucru ar intra chiar în calculele britano-americe.

2. Dl Maniu vrea să utilizeze în favoarea sa conjunctura internă actuală, întrucât liberalii nu au organizații politice încheiate în tot cuprinsul țării.

3. Dl Brătianu se ferește a lua atitudine în chestia evreiască, întrucât ar fi împotriva curentului opiniei publice, pe când dl. Maniu cere o afirmație principială cu orice preț, chiar dacă nu ar fi urmată de o atitudine energică în fapt.

Eleodor

„56.

Așadar, SSI -ul avea surse de încredere în interiorul unor ambasade străine, așa cum dovedește și raportul de mai sus.

”Abuzați, însă, de răbdarea, de tăcerea și de înțelepciunea mea și, rând pe rând, la scurte intervale de timp, îmi trimiteți, când Dumneavoastră, când dl. Maniu, avertismente, sfaturi și acuzațiuni.

În virtutea cărui drept?”

Notă din sursă „Politician”

privind programul adoptat de conducerea Partidului Național Liberal față de politica guvernului. ⁵⁷

NOTĂ

Arestările din rândurile legionare precum și sosirea d-lui. Maniu au provocat în tabăra liberală oarecare fierbere. Contactul făcut cu Partidul Național-Țărănesc, prin dl Sassu și prin prof. Botez, prieten intim al d-rului. Lupu, a îndemnat la o examinare atentă a atitudinii partidului față de guvern. De asemenea, prin dl Valeriu Bulgaru, care a luat contact între timp și cu delegați

⁵⁶ ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 19.

⁵⁷ 1942 decembrie 30.

ai cercurilor liberale din provincie, în special din Moldova, s-a ajuns la o înțelegere cu ramura georgistă. A fost adoptat de conducerea partidului în urma propunerii dlui Dinu Brătianu o formulă de compromis, care poate fi concretizată astfel: - Încredere în țelurile politice interne ale Mareșalului Antonescu, cu rezerva observațiilor anterioare cu privire la minorități și foștii oameni politici democrați; - Adeziune la politica externă a Conducătorului Statului „cât timp aceasta este și ngura soluție de salvare a țării”, sub rezerva schimbării de macaz „atunci când împrejurările o vor cere”. O întrevedere Maniu-Dinu Brătianu va avea loc în cursul acestei săptămâni, pentru consultare reciprocă. Politician ”⁵⁸

Unul dintre mesajele care au circulat în vara și toamna anului 1942 prin București este și ”Scrisoarea de răspuns adresată lui C.I.C: Brătianu”, datată 29.10.1942 și semnată de Mareșal:

”Am lasat fara raspuns scrisorile Dumneavoastra anterioare. Am facut-o din ințelepciune, fiindcă urmăream unirea, și nu vrajba.

Puteam să vă răspund, aducand justitiei pe toti vinovații de catastrofa morală și politica a țării, printre care sunteți, în primul rand, și Dumneavoastră. Nația o dorește și o asteaptă de la mine.

Nu am facut-o totusi, fiindca nu am voit să atârș și mai mult spiritele și , mai ales, nu am voit să dau un spectacol care ar fi fost speculat de inamicii nostri... Am lasat ziua acestor răfuieli mai târziu.

Abuzați, însă, de răbdarea, de tăcerea și de înțelepciunea mea și, rând pe rând, la scurte intervale de timp, îmi trimiteți, când Dumneavoastră, când dl. Maniu, avertismente, sfaturi și acuzațiuni.

În virtutea cărui drept?

Ce reprezentați în aceasta țară, Dumneavoastră, toți foștii oameni politici, în afara de interesele Dumneavoastră egoiste și un trecut politic total compromis

⁵⁸ ANIC, Fond PCM-SSI, dosar 30/1942, vol. I, f. 127.

și dureros?!

Uitați, domnule Brătianu, ca eu sunt omul muncii mele și martirul greșeli lor acelor care au primit în 1918 România Mare și au dus-o, după 22 de ani de conducere, în prapastia de unde am luat-o eu în 1940, pe când Dumneavoastră sunteți din profitorii și daramatorii unei mosteniri mari. În mai puțin de un sfert de secol, fiecare în parte și totuși la un loc, ați prabusit lupta, sacrificiile și suferințele duse și îndurate, 20 de secole, de poporul nostru, pentru a face unitatea sa politică.

Orice apărare încercați și orice diversiune faceți Dumneavoastră, conducătorii politici de ieri, purtați pe umeri această răspundere.

Dumneavoastră, liberalii, mai mult ca alții, fiindcă și din opoziție și de la guvern, prin acțatâțiunea Dumneavoastră de dirijare și de îndrumare a vieții noastre politice, economice, morale și spirituale, exercitata direct și indirect, de pe bancile ministeriale, din birourile bancilor și din culisele politice, ați dus țara la catastrofa din 1940. Stați față în față cu conștiința Dumneavoastră, depanați cu corectitudine, pas cu pas, atât actele Dumneavoastră, cât și pe ale acelor cu care, rând pe rând, v-ați întovărășit și v-ați acuzat, în fața nației dezolate, scandalizate și înmarmurite; răsfoiți toată colecția ziarelor din ultimii 40 de ani, începând cu Universul și terminând cu Viitorul și cu zărele jidovesti pe care se sprijinea naționalistul domn Maniu și va reamintiți: cine sunteți Dumneavoastră și dumnealui; câte pacate ați făcut; cum v-ați calificat singuri și cum v-a calificat nația; câte răspunsuri aveți.

Pentru a vă ușura munca, vă reamintesc, domnule Brătianu, că, împreună cu dl. Maniu, v-ați acuzat public și zilnic, în presă, în întruniri, în parlament, de: "încăpacitate"; "talharie"; "falsi ficari" și "furturi de urne", în București, pentru obținerea puterii; "demisia în alb"; "bătăi și omoruri"; "calcarea legilor și Constitutiei"; luări de comisiuni la toate furniturile statului; "traficările de influență" practicate de partizanii, deputații, ministrii și președinții corpurilor Dumneavoastră legiuitoare; "scandalurile cu

contingentarile" cu "grâul britanic"; modul cum ați facut reforma agrara și cum "ați profitat de ea"; risipa avutului public; "concesionarile oneroase ale bunurilor statului"; "demagogie"; incorectitudine civica, provocata de faptul ca atunci cand erați în opozitie dirijați ocult statul, în profitul intereselor d-umneavoastra și ale jidanilor din ale caror consilii de administrație – mari și mici – faceați parte, iar de pe fotoliile ministeriale incurajați și favorizați, acopereați și musămalizați afacerile lor și ale d-stra, în detrimentul statului. Adaugați, la acest bogat și concludent stat de serviciu al partizanilor și al adversărilor Dumneavoastră de ieri, cu care – ca totdeauna când va gasiti în opozitie – sunteți azi prieteni: cazurile, pe care nația le tine numai în dormitoare, ale domnilor Tatarescu, Barsăn, Boila, Aristide Blank și afacerea Skoda; ruinarea poporului, prin dobanzile oneroase care au prabusit economiile, avutul și munca tuturor, de la taran la marele proprietar, de la micul pana la marele negustor român; ravagiile facute de conversiune și de concesionarea bunurilor statului, pe care am inceput să le răscumpar eu; imprumuturile externe, oneroase și umilitoare; introducerea controlului străin la Banca Naționala și Caile Ferate, comisioanele scandaloase etc. etc. și veti avea, domnule Brătianu, imaginea unui trecut tragic, pe care l-am plătit atât de scump și pe care nația întreaga o are permanent în fata ochilor săi.

Totusi , domnule Brătianu, cu totii credeti ca toate acestea au fost uitate si, cu perfidia politicianistă de alta data – de totdeauna – atât de bine cunoscuta, va asezați cu cinism pe acest trecut și – de la cel dintâi dintre Dumistă neavoastră, pana la cel din urma – incercați să acuzați și să săbotați, pe sub mana, opera de indreptare și consolidare la care s-a antrenat toata nația și să taiati elanul unui om care nu a avut, nu are și nu va avea nici mosii, nici vii, nici pivniti de desfacere, nici bani depusi, nici industrii, nici consilii de administrație, nici săfeuri, în tara și strainatâte, nici cupoane de taiat, nici timp de pierdut la club și care nu si-a pricopsit nici cumnații, nici nepotii, nici prietenii, nici partizanii, niciadversării.

Chiar daca am gresit, gresescsau voi gresi, nu pot fi acuzat, domnule Brătianu, de nici unul dintre Dumneavoastră. Fiti incredințați, sunteți infierați și pusi chiar de generația actuala pe banca acuzaților. Daca va fi să fii și eu pe aceasta banca, pentru ca fac tot ceea ce un om putea să facă, nu numai pentru a slava un neam de la dezunire și de la prabusire, dar și pentru a-l intregi și a-i asigura o viata noua, în onoare și în munca, atunci în nici un caz nu veti fi Dumneavoastră acuzatorii și în nici un caz nu voi fi pus alături de Dumneavoastră și acuzat de aceleași greșeli greșeli ca Dumneavoastră. Fac aceasta afirmare nu pentru ca ma simt vinovat cu ceva fata de tara, dar pentru ca stiu ce au suferit, din antichitate și pana azi, de la Socrate și Demostene, pana la Clemenceanu, atația nenumarați – mici și mari – oameni care si-au servit poporul cu credinta, cu devotament și cu folos si, mai ales, pentru ca nu au uitat ca în Iasi , în tragica primavara din 1918, și chiar la Bucuresti, dupa Unire, s-a cerut trimiterea în judecata și condamnarea fratelui Dumneavoastră, atât pentru ca facuse razboiul, cat și pentru dezmatul creat de nepriceperea Dumneavoastră a tuturor, chiar de catre aceia care cerusera intrarea în lupta; care il acuzasera în 1914–1915 de lunga și dezmatata perioada de neutralitate; care au aplaudat cu frenezie intrarea în razboi și care, ca o culme a cinismului lor, erau ei insisi vinovați de modul cum fusese administrata și ruinata tara.

Eu și multi altii încă nu am uitat ridicolul acestei indrazneli pe care istoria l-a inregistrat.

*Oricum ar fi însă eu nu voi putea fi acuzat de Dumneavoastră și nici pus pe aceiași banca cu Dumneavoastră, pentru ca nu sunt nici profitorul meritelor predecesorilor mei și nici seful unei bande de corbi odiosi, care au ajuns la conducere prin **"minciuna", "promisiuni", "furt de urne"**sau prin **"sprijin ocult masonic și iudaic"**, ci sunt omul adus de un trecut onest și de vointa unanima a unei nații care, pentru a se salva, a facut apel la mine, iar nu la Dumneavoastrăsau la dl. Maniu, și nici la domnii care stau în jurul*

Dumneavoastră și cu care ați facut și faceți sistem.

Niciodata, pentru a fi salvata, națiunea, armata și corpurile constituite nu au indicat numele Dumneavoastră sau al d-lui Maniu, în ultimii ani ai tragicei guvernari, care s-a sfarsit la 6 septembrie 1940.

Dumneavoastră v-ați strecurat și v-ați alaturat acestei multimi, cu discretia impusă de instinctul răspunderii pe care o aveți și a dorintei legitime de a va salva și nu ați facut nici un gest pentru a va valorifica drepturile la conducere, cand aceasta multime spulbera un regim care era de fapt al Dumneavoastră și cand aclama un om nou, care eram eu.

Cand am intrat în razboi, cu prudenta caracteristica a politicianilor valorosi nu v-ați manifestat nici pentru, nici contra.

Dupa ce am reluat Basarabia și Bucovina , v-ați grabit să-mi cereti, și Dumneavoastră, și domnul Maniu, să mă opresc la Nistru.

V-am aratât considerațiunile militare, politice, economice și morale pentru care nu puteam să o fac și v-am invitat, pentru a treia oară, să luați conducerea, răspunderea și riscurile unei asemenea actiuni. Bineinteles, ați refuzat.

Dupa omorurile de la Jilava și imediat dupa rebeliune, mi-ați trimis memorii prin care imi aratați situația si-mi dădeați noi sfaturi.

V-am oferit să luați conducerea și să faceți cum credeti ca este mai bine. și unul, și altul v-ați scuturat. Luandu-va dupa cațiva ofiteri, fara prestigiu militar, care au deraiat dupa linia principiilor sănatoase strategice, morale și politice, pe care poate ca nici nu le-au avut vreodata, mi-ați cerut să retrag armata din Rusia și m-ați indemnât să mă "aranjez" cu Anglia și cu America.

Ar fi o greseala și o felonie, iar greșeli le și feloniile se platesc scump.

Suntem la peste 1.500 km de tara, drumurile sunt cum sunt, iarna bate la ușă, depozitele sunt ale germanilor, caile ferate sunt în mana lor, aviația are forta de distrugere pe care ar trebui s-o cunoasteti.

Retragerea forțelor din situația lor actuală ar însemna părăsirea frontului.

Exact ceea ce au făcut rușii în Moldova în 1917-1918.

Va întrebați ce s-ar întâmpla dacă germanii ar face cu noi astăzi în caz de părăsirea frontului, ceea ce am făcut noi, atunci, cu rușii?

Va dați seama ce s-ar alege de armata noastră, de disciplina noastră, de soldații și caii noștri, de tunurile noastre, dacă am încerca, în condițiile arătate mai sus, să părăsim frontul fără asentimentul Comandantului german?

*Și tuția aceasta, a oamenilor care la cea dintâi greutate se descurajează, ar denota usurința totală nepricepere militară și prostie. Soluția ar fi criminală, domnule Brătianu, fiindcă nu s-ar prăbuși numai armata, s-ar prăbuși însăși țara, deoarece germanii ar ocupa-o imediat și am ajunge în situația Serbiei și Greciei. Poftiți, domnule Brătianu, va ofer din nou conducerea statului și a guvernului. Retrageți Dumneavoastră armata și **"aranjați-va"** cu Anglia .*

Numai că trebuie să întreb și armata și poporul. Sunt gata să le pun această întrebare, deschis și categoric, dacă și Dumneavoastră sunteți gata să vă luați răspunderea.

*A mă fi **"oprit la Nistru"** și a **"retrage astăzi forțele din Rusia"** înseamnă, pentru un om care mai poate încă judeca, a anihila dintr-o dată totul, sacrificiile făcute de la trecerea Prutului, acțiune în contra careia nu v-ați pronunțat public; înseamnă a ne dezonoara pentru vecie ca popor; înseamnă a crea țării, în cazul victoriei germane, condiții dezastruoase, fără a ne asigura, în cazul victoriei ruse, nici provinciile pentru care luptăm, nici granițele care vor voi să ni le lase rușii, nici libertățile noastre și nici macar viața familiilor și a copiilor noștri; în sfârșit, înseamnă, din cauza nestabilității și a feloniei pe care mă sfătuiți să o practic – și aceasta este cea mai mare crimă – a asigura țării în viitoarea comunitate europeană o poziție morală care îi va ridica drepturile idealurilor sale și ar putea să-i fie chiar fatală. Gestul pe care-l cereți să-l fac, domnule Brătianu, va face din neamul românesc o victimă a tuturor, fiindcă concomitent cu dezorganizarea, prăbușirea și distrugerea*

armatei, ar incepe instaurarea anarhiei în tara. Comunistii, legionarii, jandarmii, ungurii, sășii ar incepe agitațiile, lupta, distrugerea ordinii, a linistii, pentru a profita de ocazie, pentru a da ultima lovitura de picior unui neam care cu adevarat ar merita calificativul de netrebnic. Ungurii ar ocupa imediat restul Ardealului. Iata, domnule Brătianu, la ce ar da nastere gestul pe care mi-l cereti să-l fac.

Ar fi gestul nefericit al unui soldat lipsit de onoare și al unui om de stat, nu numai inconstient, dar nebun.

Conducatorul nefericit al Frantei – și mai nefericite de azi – a declarat, într-o recenta chemare la realitatea a unui popor, care a cazut și el victima josnica a unei guvernari venale, iudeo-democrațice și masonice, ca are convingerea ca **daca "Germania ar fi înfrântă, Sovietele ar impune mâine legea în Europa și s-ar termina astfel cu independenta și patriotismul națiunilor"**.

Am avut și am această convingere.

Raman la această convingere, fiindca noi, mai curand ca altii, mai total ca altii, vom fi zdrobiti: pentru ca suntem punte între slavi și zagazul care le sta de secole în calea expansiunii lor, catre vestul și sud-vestul Europei; pentru ca avem bogățiile pe care le avem; și pentru ca vom fi trambulina sălturilor lor viitoare. Tragand invataminte din trecut, cunoscand tendintele slave, plecand de la considerațiunile facute mai sus și indrumat de instinctul de conservare și de logica bunului-simt, nu puteam, domnule Brătianu, ca un conducator responsabil, să ma "opresc la Nistru" și nici nu pot "să retrag armata din Rusia".

Ar fi o prostie din partea mea.

Este cu neputinta să o faca cineva și ar fi o greseala ireparabila pe care nu eu și Dumneavoastră, ci neamul ar plati-o scump.

Maresăul Petain, într-una din valoroasele sale cuvantari, a dat speculatorilor situațiunile grele lectia care li se cuvenea și care a fost aplaudata de toti oamenii cu constiinta clara și nepatata.

Răspunzand unor critici ale acțiunii sale, el a spus: "Cand Franța este în nenorocire, nu mai este loc pentru minciuni și himere".

*Nici la noi, domnule Brătianu, nu mai este loc pentru "**minciuni și himere**" și, mai ales, nu mai putem să ne plătim luxul de a face și prostii.*

V-am răspuns, domnule Bratianu, punct cu punct, nu numai la scrisoarea Dumneavoastră de la 24 septembrie, dar și la cele anterioare.

Este răspunsul unui soldat, care nu are nimic de ascuns și care este conștient de greutățile și pericolele ceasului de față, precum și de îndatoririle și de răspunderile lui.

V-am răspuns, cum v-am răspuns, fiindca nu ați înțeles nici ținuta și nici înțelegerea cu care am voit să trec atât peste greșelile trecutului, cat și peste marii vinovați de ele.

Ca oamenii cei mai lipsiti de păcat, marile și numeroasele greșeli politice care s-au comis sub Dumneavoastră, continuând a considera comunitatea românească ca pe o turmă de sclavi, pe care – împreuna cu celelalte organizații politice, cu firmă naționalistă, însă în acord cu oculta iudeo-masonica, cu care numai pe fata erați în lupta – ați exploatat-o, ați mintit-o, ați demoralizat-o, ați exasperat-o și, în cele din urma, din neputință, ați dus-o, mâna în mâna cu trinitatea Tatarescu – Urdareanu – Lupeasca, la catastrofa din 1940 și la rebeliunea din 1941, îndrăzniți astăzi , cand s-a pus regula în țară și viața nimanui nu mai este în pericol, să ridicați capul, de după săltarele consiliilor de administrație, ale industriilor și ale multiplelor afaceri, pentru a mă acuza.

Ei bine, domnule Brătianu, cand cineva a fost seful unui partid care, de la mare la mic, de la primaria din sat până la cabinetul ministrilor, are răspunderea destrăbălării administrative, dezmațul moral, a iudeo-masonizarii țării, a venalității, a compromiterii viitorului neamului și a catastrofei granițelor, nu mai are calitate să vorbească și în numele comunității românești, să dea sfaturi de conducere altora și mai ales să-i acuze ca lucrurile nu merg cum trebuie.

(Arhiva Istorică Centrală; fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinet I.
Antonescu, dos. 61/1940, f. 88-221)

Răspunsul lui C.I.C. Brătianu :

14 Noembrie 1942.

Domnule Mareșal,

Am primit răspunsul Du în 125 pagini la scrisoarea mea de o pagină și jumătate din 24 Sept 1942.
În timpul guvernării tatălui meu Ion C Brătianu, întemeietorul României moderne, apoi a fratelui meu, Ionel Brătianu, întregitorul ei, persoane geloase pe opera lor și zicere ca "Războiul" apoi ca "Dreptatea" lui Fleve și "Adevărul" au căutat să înșele opinia publică susținând că acești oameni de stat, cari n'au găsit cu cale să le răspundă - se ocupau nu de interesele țării ci de ale lor particulare.
Astăzi Du procedați la fel: feță de partidul meu, de familia mea și de mine, făcându-mi cinstea să declarați că sunt principalul răspunzător de trecutul țării în timp de 40-50 ani și de "catastrofe morală și politică a țării". Dacă nu m'ați adus la bară justiției, a fost din cauze mărimumiei Dvs.
Urmând exemplul predecesorilor mei nu voi răspunde atacurilor dvs pentru că nu este de demnitatea mea să răspund la niște acușări cari nu au nici un temei și pentru că ele nu mă ating de vreme ce am conștiința că mi-am făcut datoria, contribuind și eu la ceea ce consider ca o operă utilă Țării noastre.
Dealminteri, în împrejurările grave prin care trece România, orice discuție asupra meritelor noastre respective nu are rost.
Ceea ce mă preocupă este ceea ce trebuie să faceți ca Du care ați luat în mână toate puterile Statului Român, să preveniți pericolul ce ne așteaptă la sfârșitul războiului în care ne-ați angajat.
Numai din această preocupare v'am scris mai multe scrisori la care ați răspuns prin scrisori calomnioase în contra mea.
În tot trecutul istoriei noastre naționale, personalitățile politice ale României și-au dat mâna ca să domine evenimentele grave ce o amenințau. Conducătorii nuneu pe adversarii lor politici în cunoștință cu acțiunea ce vor lua și primesu fără supărare sfaturile pe care persoane cari aveau aceleași idealuri cu dânsii le sugereu.
De aceea urmând aceste exemple, colaborez astăzi cu dl. Maniu.
Ce Președinte al Partidului Național Liberal, care în prima linie a lucrat la emanciparea României de sub influența străină, la organizarea și consolidarea statului român și la întregirea țării și ca șef al familiei Brătianu mă cred dator să nu mă desinteresez de soarta ei și oricare ar fi supărarea ce vă cauzez să-mi face datoria și să vă scriu ceea ce cred că trebuie să faceți pentru salvarea patriei azi în pericol.
În scrisoarea Dvs spuneți că țara ve judeca între Du și mine.
Desigur că istoria desbrăcată de resentimentele personale și de porniri trecătoare, cum a stabilit opera partidului național liberal sub președinția lui Ion C Brătianu și Ionel Brătianu în trecut, va stabili și pentru vremurile actuale în mod obiectiv rolul regimelor cari s'au succedat la cârmă țării. Nu declarațiile interesate vor putea schimba realitatea faptelor, populul se recunoaște la fructele ce produce, nu la florile sale cari pot fi seci.
Du ați afișat în toată țara enorme pancarte ca programul pe care vă angajați să-l realizați "nici o brazdă românească nu se uită" cari azi au dispărut spre marea turburare a sufletelor.
Așteptând realizarea lui, țin să vă declar că oricare sunt greselile ce se fac, dacă veți reuși să reintregiți țara, s'o emancipați de influențele străine și să restabiliți situația ei economică din trecut, voi fi cel dintâi care vă va felicita de opera realizată.
Propunerea Du de a vă lua locul la cârmă Statului, când sub ocupație străină se declară că "România este Mareșalul Antonescu" este desigur o glumă din partea Du.
Primiți vă rog Domnule Mareșal asigurarea simțimentelor mele de înaltă considerație.

s. s. C. I. C. Brătianu.

(Doc, colecție personală : Dan Toma Dulciu)

Într-un memoriu trimis aceluiși Antonescu, din 20 aprilie 1943, cei doi oameni de stat, Dinu Brătianu și Iuliu Maniu, îi spuneau acestuia,

autoproclamat între timp mareșal: *"V-am semnalat continuu gravele primejdii la care expuneți națiunea română, făcând acte de solidaritate cu cei care au ciuntit România Mare și care în mod inevitabil merg la catastrofă, având contra lor cele mai mari și mai puternice națiuni ale lumii.*

Dumneavoastră, ca șef al unui regim de dictatură, nu aveți dreptul să angajați națiunea în direcția în care ea nu vă poate urma, deoarece ea are conștiința că, o dată Basarabia și Bucovina readuse la trupul țării, România nu are nici un motiv să lupte sau să dorească înfrângerea Angliei și a Statelor Unite..."

Într-unul dintre ultimele memorii trimise lui Antonescu, datat 21 martie 1944, Dinu Brătianu și Iuliu Maniu îi scriau: *"De la începutul războiului v-am sfătuit asupra atitudinii pe care România trebuie să o păstreze în conflictul mondial.*

Nu ați ținut nici un cont de sugestiile noastre și ați luat completa răspundere a consecințelor politice a acțiunii ce ați condus.

Astăzi, ...țara noastră este amenințată de un pericol la care nu mai poate face față... A coopera mai departe cu armatele germane ar fi să sacrificăm în mod inutil ceea ce ne-a mai rămas ca putere militară... Orice gest ați face de aici înainte pentru a ne solidariza într-o acțiune, care s-ar putea considera ca vrăjmașă în contra puterilor aliate, ar constitui o gravă greșeală. ...în acest moment nimeni nu poate lua răspunderea situației ce ați creat, trebuie ca tot Dumneavoastră să arătați germanilor că trebuie să retrageți restul trupelor noastre care mai operează în Rusi a, că nu le mai puteți da concursul militar de până acum și că Țara se găsește în situația de nebeligeranță. Pe de altă parte să comunicați aliaților anglo-ruso-americiani hotărârea ce ați luat.

Dacă nu puteți face aceste acte, nu mai rămâne decât să arătați M.S. Regelui că nu puteți conduce mai departe politica Țării ...".

Șirul memoriilor și scrisorilor adresate Mareșalului se întrerupe, fiindcă atât Brătianu cât și Maniu participă la lovitura de stat de la 23 august 1944. Dar, mareșalul va mai primi din partea acestor doi politicieni și oaltă lovitură: La 9 mai 1946, Dinu Brătianu depune ca martor în procesul Antonescu. El precizează că a fost de acord cu preluarea guvernului în septembrie 1940 de către Ion Antonescu socotindu-l, la acea dată, "*omul cel mai util*", dar după intrarea în guvern a legionarilor, legăturile sale cu șeful statului s-au redus "*la memorii de protest împotriva dictaturii*".

Rechizitoriul nemilos, expus mai sus, pe care Ion Antonescu îl întocmește și îl comunică, cu privire la faptele și vina partidelor ce au dus neamul de răpă, este o pagină de ținut minte, pentru vecie, din istoria zbuciumată a țării noastre. În același timp, acest act acuzator devine un avertisment perpetuu pentru cei ce ar îndrăzni să urmeze un același drum al pierzaniei.

DAN TOMA DULCIU

04.09.2014